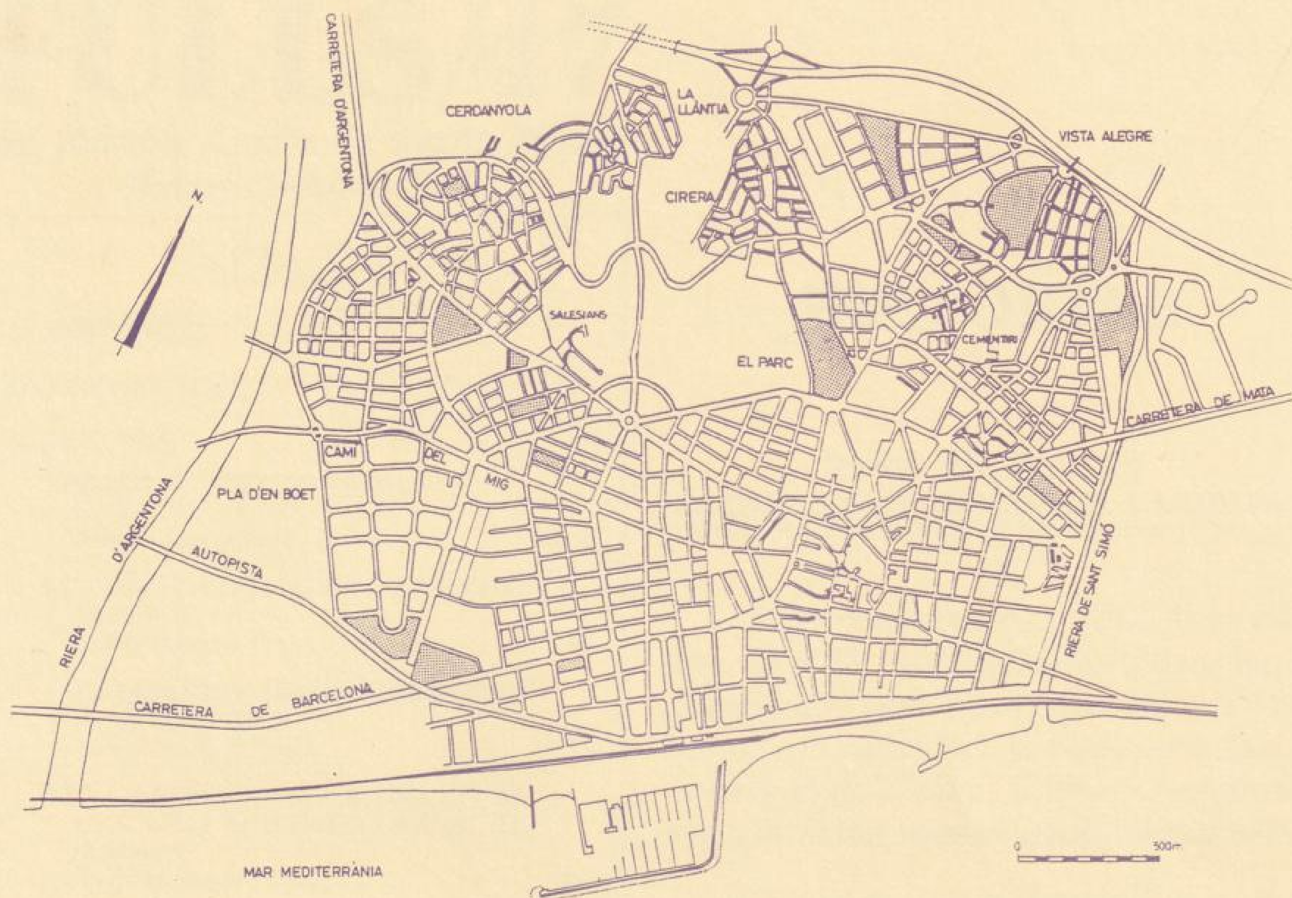

ESTUDIS

NICOLAU GUANYABENS I CALVET.
1962-1992, 30 anys d'una ciutat. El factor demogràfic.

MANEL SALICRÚ I PUIG.
El creixement urbà de Mataró (1962-1992).

XAVIER BRULLET I TENAS.
La indústria a Mataró entre els anys 1962 i 1992.

JOSEP M. MANTÉ I SPÀ.
De la neu del 62 a la flama del 92. Una visió econòmico-social de Mataró.

JOSEP FRADERA I SOLER.
Divagació sobre la cultura local, des de l'any de la nevada -1962- fins als inicis de la democràcia.

RAFAEL SOLER I FONRODONA.
Trenta anys de la vida de l'església a Mataró (1962-1992).

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FULLS/47

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, octubre 1993

FULLS/47

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, octubre 1993

TAULA

Portada: Mataró, 1992.
Planimetria de Manuel Salicrú i Puig i Robert Lleonart i Casadevall.

Edita: **MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA**
Centre d'Estudis Locals de Mataró.
Director: Manuel Salicrú i Puig.
Beata Maria, 3
Tel. 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
Composició i impressió:
Copisteria Castellà-c/Pujol, 40 - 08301 MATARÓ
Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN* 0212-9248

Amb la col.laboració del
SERVEI D'ARXIUS DEL
DEPARTAMENT DE CULTURA
DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA
i del
PATRONAT MUNICIPAL DE CULTURA
DE MATARÓ

EDITORIAL

MATARÓ 1962-1992
TRENTA ANYS DE VIDA DE LA CIUTAT

El 21 de novembre de 1992, dintre dels actes de la IX Sessió d'Estudis Mataronins, a l'estatge del Museu Arxiu tingué lloc una taula rodona amb aquest títol. Hi participaren Xavier Brullet, Josep Fradera, Nicolau Guanyabens, Josep M. Manté, Manuel Salicrú i Rafael Soler.

A partir de la referència de la nevada de 1962, recordada per la sèrie de fotografies d'Albert Mayol i Roca, exposada en la pròpia sala, la taula rodona intentà de retrobar trenta anys de vida de la ciutat en les vessants demogràfica, del creixement urbà, de la indústria, de la situació econòmico-social, de la vida cultural i de l'església mataronina.

El gran interès de les aportacions fetes pels diferents ponents aconsellava de publicar-les. I ho fem ara, gairebé un any després, com a preàmbul de la X Sessió d'Estudis que, com és habitual aquests darrers anys, serà el propvinent mes de novembre.

Els sis treballs representen una primera aproximació al Mataró actual i aquest és el seu principal atractiu, perquè dels fets ocorreguts des de l'any de la nevada fins avui, tots en som poc o molt protagonistes.

UN CONGRÉS DE CULTURA PER A LA VERTEBRACIÓ DE LA COMARCA DEL MARESME

Impulsat pel Consell Comarcal del Maresme i amb el patrocini de la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona, s'han iniciat a la Comarca els preparatius que han de conduir a la celebració del Congrés de Cultura del Maresme.

El Congrés té com a objectiu principal propiciar la trobada dels diversos agents culturals de la Comarca per tal que reflexionin sobre el present i el futur del Maresme des del punt de vista de l'activitat de la cultura, i elaborin unes conclusions que puguin servir d'eina de treball al Consell Comarcal i als ajuntaments de les trenta poblacions de la Comarca que l'integren.

El Congrés entén per agents culturals els creadors, les entitats o institucions que donen suport o divulguen la cultura i els consumidors. Tots són cridats a participar en aquest projecte de reflexió, inèdit al país.

El Congrés està dividit en set Àmbits, dos dels quals, el primer i el segon, es divideixen a la vegada en seccions.

Àmbit 1.- PATRIMONI
- Secció 1 A a- Patrimoni arqueològic
  - b- Patrimoni històric i artístic
  - c- Patrimoni arquitectònic
- Secció 1 B.- Patrimoni documental
- Secció 1 C.- Patrimoni bibliogràfic
- Secció 1 D.- Patrimoni etnogràfic i folklore
- Secció 1 E.- Patrimoni natural
- Secció 1 F.- Interculturalisme
- Secció 1 G.- Recerca i investigació

Àmbit 2.- PROMOCIÓ I PRODUCCIÓ NATURAL
- Secció 2 A.- Arts escèniques
- Secció 2 B.- Imatge i so
- Secció 2 C.- Música
- Secció 2 D.- Literatura
- Secció 2 E.- Ciència
- Secció 2 F.- Arts plàstiques
- Secció 2 G.- Arquitectura i disseny

Àmbit 3.- ENSENYAMENT I CULTURA
Àmbit 4.- MITJANS DE COMUNICACIÓ
Àmbit 5.- ENTITATS I INSTITUCIONS CULTURALS
Àmbit 6.- DIFUSIÓ CULTURAL
Àmbit 7.- LA CULTURA I LA SEVA RELACIÓ AMB LA INDÚSTRIA TURÍSTICA I EL COMERÇ

Cada Àmbit compta amb un coordinador i cada Secció amb un responsable. Coordinadors i responsables són persones de reconegut prestigi de la comarca que tenen com a missió fer el guió dels temes que s'han de debatre i escollir els ponents.

En aquests moments —octubre de 1993— el Congrés es troba en la seva fase preparatòria. Al mes de novembre sortirà a la llum una publicació amb el calendari dels actes del Congrés, les diferents poblacions on aquests actes se celebraran, el guió i la composició dels ponents i el reglament i mecànica del Congrés —manera de fer-se congressista i de participar en els debats, forma de presentació de comunicacions, etc.—. Perquè el Congrés tingui una projecció pública més gran s'ha previst actes culturals paral.lels adreçats als congressistes i al públic en general organitzats pels ajuntaments de les poblacions que acolliran els actes de cada Secció o Àmbit.

El Congrés compta amb una presidència d'honor encapçalada pel President de la Generalitat i per un consell d'honor integrat per tots els alcaldes de la Comarca i per personalitats de la cultura vinculades al Maresme, les quals donen garantia de la rigorositat del projecte. S'ha obert també una relació d'adherits a la qual es poden acollir totes aquelles persones individuals o col.lectives de la Comarca que, interessades pel fet cultural, vulguin donar-li el seu suport.

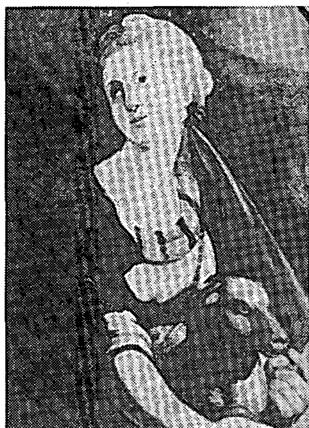
Els actes i sessions del Congrés començaran a partir de finals de gener de 1994 i s'allargaran fins al juny d'aquell any, moment en què és prevista la seva clausura i la publicació de conclusions.

A més de l'objectiu que s'ha dit al principi, el Congrés pretén contribuir a la vertebració d'aquesta Comarca ara per ara una mica desgavellada, constituïda per poblacions i per habitants que es desconeixen. La trobada entre agents culturals dels pobles d'un extrem i un altre, la discussió, la posada en comú de problemes, la propagació dels diferents recursos culturals amb què la comarca compta, han d'ajudar a fer del Maresme un territori més compactat, més conegut, i amb els recursos més utilitzats.

Manuel Cuyàs
Director del Congrés de Cultura del Maresme

EXPOSICIÓ

PINTURA RELIGIOSA DE SANTA MARIA

MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA
Centre d'Estudis Locals de Mataró

EXPOSICIÓ *PINTURA RELIGIOSA DE SANTA MARIA*

Inaugurada el dia 12 d'abril de 1993 l'exposició presentava una part, segles XVII, XVIII i inicis del XIX, de la pintura religiosa que Santa Maria conserva, dispersa en diferents dependències de l'església i altres edificis parroquials.

L'Equip del Museu Arxiu es proposa de donar a conèixer periòdicament, de manera monogràfica, el patrimoni cultural de Santa Maria que no és exposat de manera permanent a les seccions del Museu. Restà oberta fins al 13 de juny de 1993.

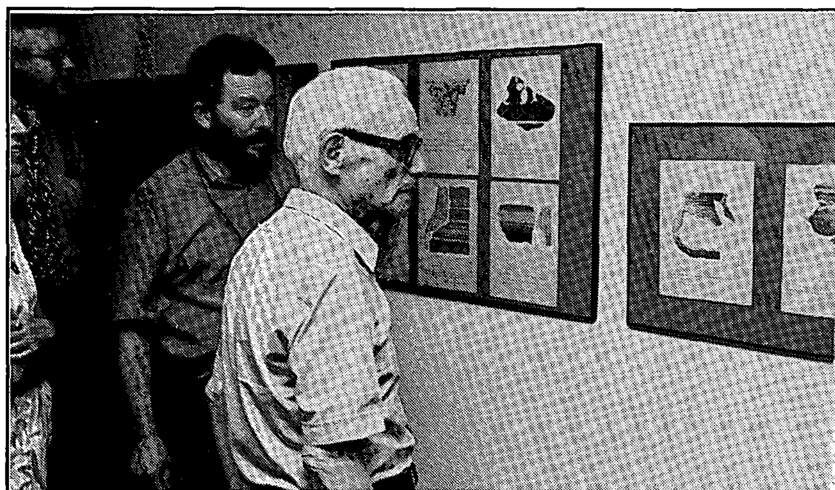

EXPOSICIÓ *DIBUIXOS D'ARQUEOLOGIA DE MARIÀ RIBAS I BERTRAN*

Coincidint amb la celebració del Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica de Tarragona, el Museu Arxiu va exposar una selecció de dibuixos de Marià Ribas i Bertran amb la temàtica arqueològica com a nexe comú, i testimoni documental d'algunes de les múltiples recerques efectuades pel mestre dels arqueòlegs mataronins.

Cal destacar el seu nivell científic i la gran precisió, a part de la minuciositat i pulcritud, que els converteixen en autèntics registres notarials de la recerca i la investigació arqueològica.

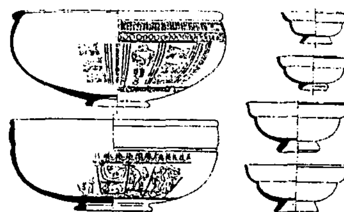
Va ésser inaugurada el 24 de juliol i restà oberta fins al dia 30 del mes d'octubre.

EXPOSICIÓ

DIBUIXOS D'ARQUEOLOGIA

DE MARIÀ RIBAS I BERTRAN

MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA
Centre d'Estudis Locals de Mataró

DIA INTERNACIONAL DELS MUSEUS. CONFERÈNCIA *LA LLEGENDA ÀUREA EN LA PINTURA I ESCULTURA RELIGIOSA DE SANTA MARIA*

El dimarts 18 de maig de 1993, Dia Internacional dels Museus, a l'estatge del Museu Arxiu, l'historiador Rafael Soler i Fonrodona, membre de l'Equip del Museu Arxiu, parlà sobre *La llegenda àurea en la pintura i escultura religiosa de Santa Maria*, en el marc incomparable de l'exposició.

Rafael Soler explicà que sense conèixer *La llegenda àurea* o *Flos Sanctorum*, relació de vides de sants i llegendes pietoses, escrita al segle XIII per Iacopo de Varazze, de la qual es conserven traduccions catalanes des del segle XIV, i els *Evangelis apòcrifs*, és impossible d'interpretar la pintura religiosa antiga i s'esplaià en els exemples concrets de Santa Maria.

NOTÍCIA DE DONATIUS REBUTS

Hem d'agrair públicament la donació de documentació familiar diversa i de llibres per a la biblioteca feta per la Sra. Dolors Matas i Flamerich.

També al Sr. Josep Puig i Pla el lliurament de documentació d'una antiga indústria de la seva família. Al Sr. Jaume Vidal i March per la donació d'uns dibuixos del Dr. Masdexexart i a la Sra. Isabel Esquerra per la donació d'un conjunt de llibres i partitures musicals.

Mataró entre els anys 1955 i 1979, a conseqüència del corrent immigratori, va tenir un important augment de població. Després va seguir una etapa de creixement moderat i, fins i tot, els darrers anys hi ha hagut una petita disminució de població en termes absoluts.

Nicolau Guanyabens i Calvet, llicenciat en Història, membre de l'Equip del Museu Arxiu, analitza i estudia tot seguit les dades demogràfiques de la ciutat, des de l'any de la nevada fins al 1992.

1962-1992, 30 ANYS D'UNA CIUTAT. EL FACTOR DEMOGRÀFIC

És evident que l'estudi del procés demogràfic viscut a Mataró en el període 1962-1992 és necessari per explicar-nos l'evolució recent de la ciutat en tots els seus aspectes. Avui el tema demogràfic és la base de qualsevol estudi de planificació; i també, òbviament, és la base de tota investigació del passat.

En el cas dels últims trenta anys a Mataró, el factor «població» marca de manera contundent la història sòcio-econòmica de la ciutat, ja que, per la seva peculiar evolució, s'erigeix en motor determinant dels esdeveniments.

De la nevada del 62 cap a l'actualitat, la realitat demogràfica ve definida per dos períodes ben diferenciats, el primer dels quals té els seus inicis set anys abans de la data simbòlica de 1962. Així distingim:

a) L'època que va de *1955 a 1979* es va caracteritzar per un *boom* demogràfic sense precedents propi de les ciutats industrials catalanes, que venia a trencar la tendència de creixement moderat de la primera meitat de segle.

b) *A partir de 1979* la població mataronina entrava en una corba de creixement moderat i lent que en els últims anys ens ha dut a l'estancament, fins i tot a una petita disminució de la població en termes absoluts. En aquests moments, doncs, ens trobem en una situació de retorn a les taxes anteriors a 1955, més pròpies d'un règim poblacional modern.

EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA ANTERIOR A 1955.

Per tal de mesurar ajustadament la magnitud del trencament poblacional que va representar el moviment immigratori a partir de 1955, descabdellem enrera per conèixer el curs del creixement demogràfic que duia la ciutat.

Durant els segles XVI-XVII (hem d'imaginar-nos una població d'uns 1.500 habitants), Mataró vivia ancorada en una economia de subsistència amb clares taxes d'antic règim demogràfic: alta natalitat i no menys alta mortalitat ordinària; periòdiques ratxes de mortalitat de tipus catastròfic i alta mortalitat infantil. Malgrat tot, es va donar un lleu creixement impulsat en bona part per fenòmens immigratoris (procedents majoritàriament de França).

Al llarg del segle XVIII es donà una concentració poblacional sense precedents a la franja marítima catalana. Mataró, a més d'augmentar uns 6.000 habitants durant la centúria, passà a ser cap de corregiment, irrompé en el panorama català amb un comerç marítim de primer ordre, obtingué importants privilegis fiscals i passà a ser la segona ciutat de Catalunya en nombre d'habitants.

En la primera cinquantena d'anys del segle XIX la població va créixer amb dificultats i amb interrupcions. A la Guerra del Francès, les lluites polítiques, la baixada del comerç i l'estancament econòmic, s'hi van sumar tres epidèmies de

consideració (1821, 1834 i 1843). No obstant això, es calcula que Mataró va augmentar en 50 habitants/any, la qual cosa va projectar el conjunt poblacional per sobre dels 16.000 efectius l'any 180.

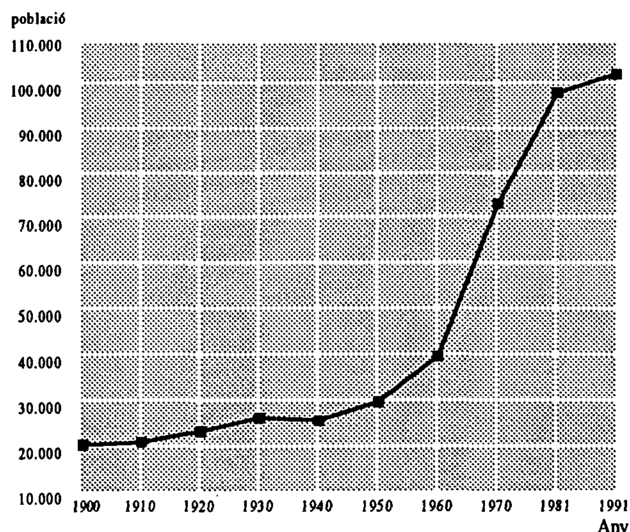
Va ser en la segona meitat del segle XIX quan Mataró, en consonància amb la transició europea cap al sistema industrial-capitalista, començà a trencar amb la fragilitat del sistema demogràfic típic de la societat d'Antic Règim. Les taxes de natalitat i mortalitat iniciaren un progressiu descens. Com que la primera seguia un nivell més alt que la segona, es donà una prematura *explosió demogràfica* que va ser moderada, ja que les taxes pràcticament s'igualaren l'any 1910 (n= 21,4 ‰/m= 20,2 ‰). Mataró va augmentar, sense elements exògens importants, en 115 hab/any, i voltava, a l'inici del nostre segle, la xifra dels 20.000 habitants.

Entre 1900 i 1955 la ciutat va viure etapes demogràfiques de diferent signe relacionades amb les conegudes convulsions socials, però en conjunt es va reafirmar la línia apuntada anteriorment cap a un règim demogràfic contemporani, caracteritzat per un creixement moderat. Les millores sanitàries i de nivell de vida provocaren la contínua baixada de la mortalitat, mentre que la natalitat venia marcada també per la tendència secular a la baixa. El producte d'això va ser un creixement vegetatiu baix.

TAXA	1910	1950
Natalitat	21,4 ‰	16,4 ‰
Mortalitat	20,3 ‰	11,5 ‰
Creix. Veg.	1,1 ‰	4,9 ‰

(dades extretes dels Padrons municipals)

L'any 1955 Mataró comptabilitzava ja 34.287 habitants. El creixement natural de la població autòctona no justificava la xifra. Durant aquesta primera meitat de segle, la població no hauria augmentat tant si no hagués crescut el saldo migratori. Efectivament, persones nouvingudes fonamentalment de Catalunya i de zones properes s'instal.laren a la ciutat, que en aquells anys vivia en un context de revifament industrial especialitzat en el gènere de punt, de predomini del sector secundari, de mecanització agrícola, de *Planes de desarrollo*, d'avenços sanitaris, etc. L'onada immigratòria d'aleshores resultà ser un petit preludi del boom dels anys seixanta.

Gràfica 1:
Evolució de la població de Mataró, segle XX.

(Extreta de FEBRER i CLAVERAS, Xavier. *Estudi de la població de Mataró. 1 de març de 1991.* Ajuntament de Mataró. Servei d'Estadística, 1991; p. 47).

1955-1979, ETAPA DE CREIXEMENT ESPECTACULAR.

El creixement espectacular que va viure Mataró en aquest període trencà amb la regularitat demogràfica i la tendència al creixement moderat amb què la ciutat havia enfilat el segle. En conjunt aquesta etapa marcà, com cap altra, el que és avui la nostra ciutat. Les xifres resulten clares: en 25 anys Mataró triplicà la població; passà d'unes 34.000 persones l'any 1955 a 96.000 l'any 1979.

En 25 anys es va créixer un 192%. El pes poblacional de la ciutat en el conjunt de la comarca passà del 30% de 1950 al 39% de 1975. I el pes en el conjunt de Catalunya passà de l'1% a l'1,7%. Les causes d'aquest sorprenent *boom* demogràfic s'han de buscar en la confluència de tres factors estretament lligats:

1) L'afluència massiva d'immigrants procedents de les zones més desfavorides de l'estat, en un període de revifament econòmic local.

2) L'augment de la taxa de natalitat, a causa de la baixa edat de la majoria dels nouvinguts, que va empènyer el règim demogràfic cap a un procés rejovenidor. Els nous efectius, en edat de procrear, conservaren majoritàriament les tendències natalistes altes pròpies de la societat agrícola d'on procedien.

3) El continuat descens de la taxa de mortalitat, a causa dels avenços mèdics i sanitaris en general.

El moviment immigratori que tingué lloc presentà uns volums fins aleshores desconeguts. Es calcula que entre 1955 i 1979 arribaren de fora entre 35.000 i 40.000 persones. L'any 1975, per exemple, només el 40,3% dels residents a Mataró eren nascuts a Mataró mateix.

És prou conegut el context social i econòmic on s'emmarcà aquest desconcertant fenomen migratori. En el marc d'una regeneració de l'economia espanyola, l'administració franquista afavorí una polarització clara de les zones de desenvolupament: per una banda es reindustrialitzaren els centres tradicionals del nord, que començaren a demandar mà d'obra, i per l'altra la mecanització del camp espanyol, tradicionalment pobre i d'agricultura extensiva, motivà l'excedent de mà d'obra especialment a les zones meridionals.

Quina era la procedència concreta de l'onada immigratòria? Prenent com a referència el cens de 1981 i sobre el total de la població de Mataró en aquell moment, les dades sobre els llocs d'origen del conjunt poblacional eren, per ordre, les següents:

Andalusia	21%
Província de Barcelona	9,1%
Extremadura	8,6%
Castella	5%
Resta d'Espanya	4,8%
Múrcia	3,5%
Resta de Catalunya	3,3%
Altres	1,3%
Total nascuts fora de Mataró	**56,6%**

L'any 1955 Mataró ja comptava amb un 51,1% de població no nascuda al municipi; però de fet només un 25,5% eren arribats de terres no catalanes. La diferència, després del període 55-79, rau en el fet que augmentà substancialment la població no nascuda a Mataró (l'any 1981 era d'un 56,7%) i que a més, i principalment, augmentà el gruix de la població no procedent de Catalunya (l'any 1981 era d'un 33,9% en el conjunt del total del cens).

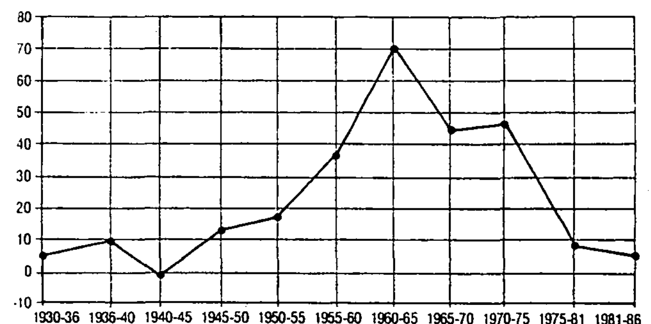
Distribució segons el lloc de naixement
% sobre total de la població de Mataró

Any	Mataró	Resta Catalunya	Fora de Catalunya
1955	48,9	25,6	25,5
1975	40,3	12,3	47,4
1990	49,4	10,7	39,9

(Dades extretes dels Padrons municipals)

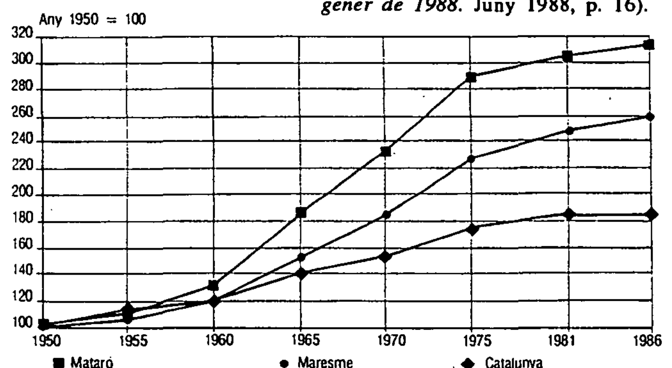
El quinquenni 1960-65 fou el període on es registrà l'augment més pronunciat. Es va créixer amb una taxa anual del 70‰, quan la mitjana de Catalunya era del 28‰. L'any 1963, període immediatament posterior a la nevada que ens ocupa, marcà el cim del saldo migratori, amb més de 3.000 habitants. Indubtablement la dècada dels seixanta, amb més de 20.000 immigrants que arribaren a la ciutat, amb un creixement anual mitjà del 59‰, amb un regular sosteniment de l'elevat saldo migratori, fou l'època paradigmàtica del creixement excepcional. De la població mataronina del padró de l'any 1988, el 20% havia arribat de fora durant la dècada 1960-69.

Foren, doncs, uns vint-i-cinc anys de creixement constant que aproparen la població absoluta cap al llistó dels cent mil habitants. L'augment desproporcionat de la gent jove comportà la puja de la taxa de natalitat, fet que explica el rejoveniment actual de la població, que té com a grups d'edat més nombrosos els compresos entre els 15 i els 30 anys.

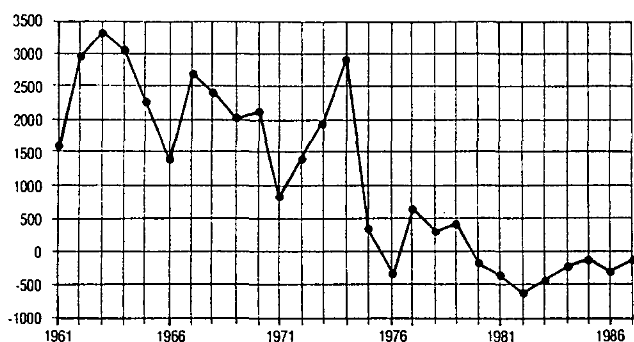

Gràfica 2. Evolució de les taxes de creixement. 1930-1986. (Taxes brutes per mil habitants)

(Extreta del Servei Municipal d'Estadística de l'Ajuntament de Mataró. *Estudi de la població. Mataró 1 de gener de 1988*. Juny 1988, p. 16).

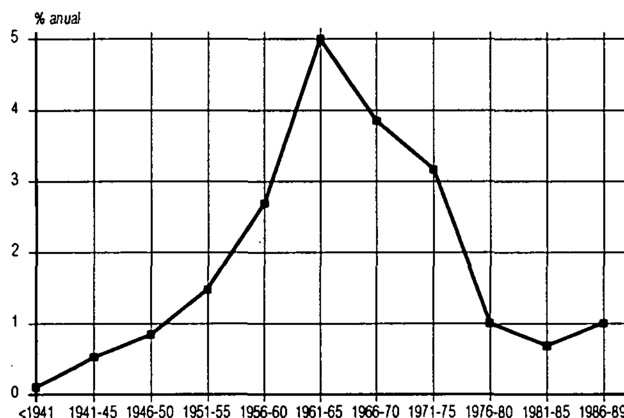

Gràfica 3. Índex de creixement. 1950-1986 Mataró, Maresme, Catalunya.

(Extreta del Servei Municipal d'Estadística de l'Ajuntament de Mataró. *Estudi de la població. Mataró 1 de gener de 1988*. Juny 1988, p. 19).

Gràfica 4. Saldo migratori entre 1961-1986.

(Extreta del Servei Municipal d'Estadística de l'Ajuntament de Mataró. *Estudi de la població. Mataró 1 de gener de 1988.* Juny 1988, p. 16).

Gràfica 5. Anys d'arribada a Catalunya de la població nascuda a fora. Dades padronals a 1 de gener de 1990.

(Extreta de FEBRER CLAVERAS, Xavier. *Estudi de la població. Mataró 1 de març de 1990.* Ajuntament de Mataró. Servei d'Estadística. 1990, p. 67.

1979-1992, CAP A L'ESTANCAMENT.

En els últims tretze anys, les variables demogràfiques reprenen la línia de l'etapa de la primera meitat del segle, després d'assimilar i deixar enrera el boom immigratori. Les taxes retornen als índexs anteriors a 1955 un cop superada la sacsejada d'un creixement molt pronunciat. La taxa de natalitat ha anat perdent intensitat i s'ha anat apropant a la de mortalitat, que s'ha mantingut amb regularitat a la baixa, amb la qual cosa el creixement vegetatiu de la població s'ha anat acostant al punt zero, tal com ja s'esdevenia en països avançats de l'oest europeu.

Així ens trobem en un règim poblacional d'equilibri amb tendència a l'envelliment. Es tracta d'un període d'estabilització, d'inflexió i per tant de creixement més lent. Mataró, en tretze anys només ha augmentat en 5.500 persones. L'any 1979 comptava amb uns 96.000 efectius. Al padró de 1991 es registren 101.510 persones. L'índex anual mitjà de creixement en aquesta etapa ha estat de 4,5‰.

I això no és tot, perquè recentment, per primera vegada en la segona meitat del segle XX, la taxa de creixement ha estat negativa. En termes absoluts, en el pas de l'any 1990 al 1991, Mataró ha perdut 370 habitants. La dècada dels 90 ha començat amb l'anunciat decreixement, minso però significatiu. Analitzem el procés de les variables principals perquè són el fonament de l'estancament demogràfic:

a) El saldo migratori en termes absoluts, que des dels anys 50 es mantenia altament positiu, davallà sobtadament a partir de 1975, i seria negatiu ja l'any següent. Es tractava dels primers impactes de la crisi econòmica que començà l'any 1973. Al llarg dels anys 80 aquesta tònica ha persistit: han marxat més persones de Mataró que no pas n'hi han arribat.

Cal destacar en aquest punt dos fenòmens relativament nous. D'una banda es constata que l'emigració d'aquesta darrera dècada es caracteritzava per un tímid retorn d'immigrants a les terres d'origen i també per la descongestió de la ciutat per part d'algunes famílies cap a pobles i zones residencials properes. D'altra banda es nota de manera important una nova immigració de població provinent de l'Àfrica Equatorial. L'any 1989 estaven registrats 950 africans, que representaven un 1,8% de la població no nascuda a Mataró.

b) La taxa de natalitat, que s'havia mantingut lògicament alta en el període del creixement immigratori, a partir també de 1975 inicia una inflexió. Si l'any 1972 havien nascut 23,95 nens per cada mil habitants, l'any 1980 en van néixer 15,6 i l'any 1990 10,55.

És evident que la crisi econòmica i la difusió dels anticonceptius estan a la base de les causes que expliquen aquesta progressiva disminució dels naixements. Però en l'anàlisi de les taxes de fecunditat (nombre de naixements per cada mil dones en edat fèrtil -de 15 a 49 anys-), sorprèn comprovar-ne el considerable descens al llarg dels últims anys. L'any 1985, per exemple, van néixer només 1,37 nens per cada mil dones en edat de procrear.

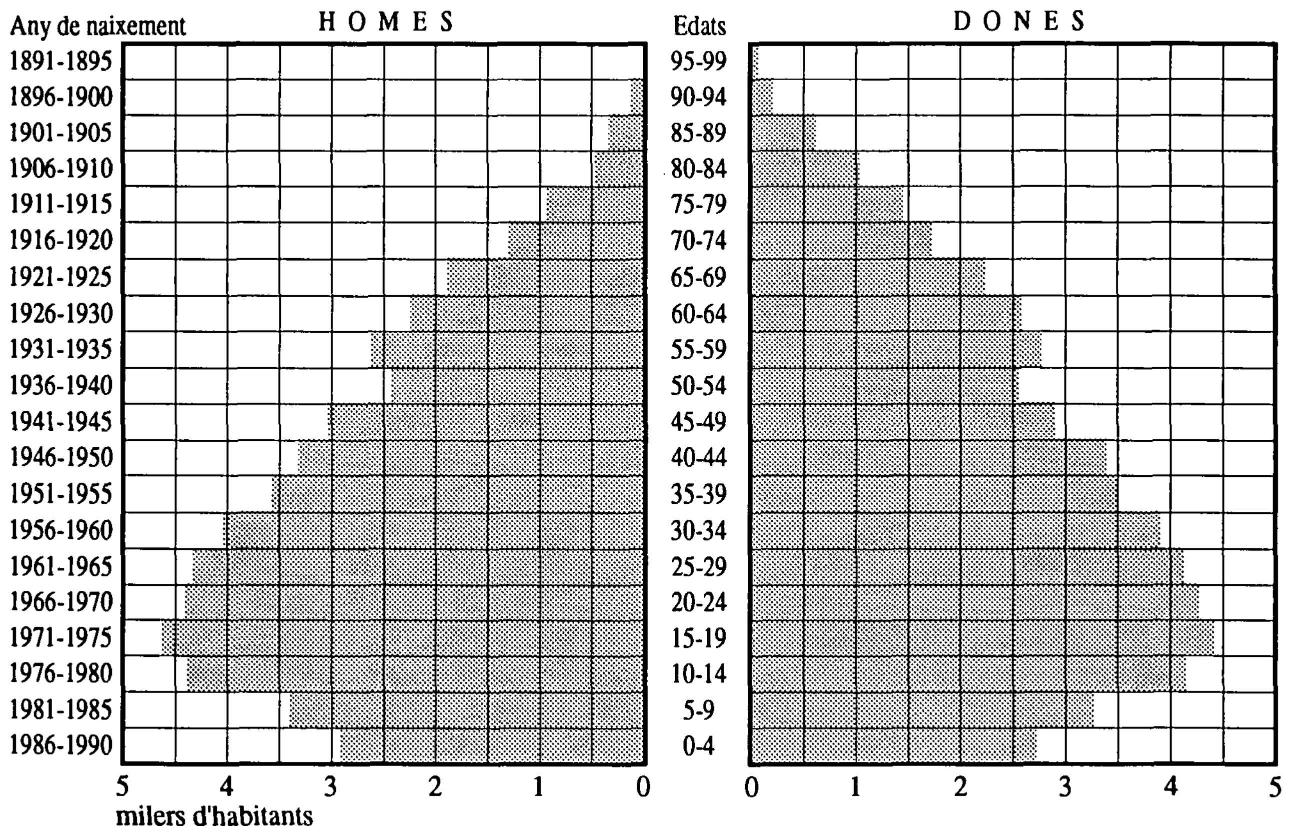
La disminució de la fecunditat és un factor essencial en l'envelliment general de la població, i està estretament lligada al pas de la dona a la població activa i al canvi de mentalitat de les parelles. La tendència a retardar l'edat de tenir fills, el perllongament dels estudis dels joves i l'avanç de l'ètica de la racionalitat accentuen la disminució. A més, la poca mortalitat infantil existent en aquest final de segle no estimula a tenir massa fills per garantir la reproducció.

c) La taxa de mortalitat, que ha anat baixant progressivament al llarg del segle en relació directa a la millora de la qualitat de vida, sembla que s'ha estabilitzat entorn dels 6 morts per cada mil habitants. L'any 1981 va ser de 6,26‰ i l'any 1985 fou de 6,65‰, un punt i mig per sota de la mitjana de Catalunya. L'any 1990, però, la taxa va augmentar fins a 7,24‰, reflex clar de l'inici d'envelliment de la piràmide poblacional mataronina. L'alta esperança de vida de la població (l'any 1985, 78,2 anys els homes i 83,2 anys les dones) està en relació directa amb el descens de la mortalitat i la jovenesa de la població.

CONSIDERACIONS FINALS.

Amb les dades del padró de 1986 es constata que Mataró sobrepassà llavors el sostre dels cent mil habitants. La ciutat estava entre les vint poblacions no capitals més nombroses de l'Estat, i superava 16 capitals de província. Mataró és la vuitena ciutat en població de Catalunya, excloent Barcelona. El Maresme va ser una de les cinc úniques comarques que entre 1981 i 1986 van tenir un creixement positiu, al costat de l'estancament generalitzat de la resta. Mataró, malgrat que viu un període de frenada demogràfica, ha crescut en els últims quinquennis amb un índex de creixement només superat per Sant Cugat del Vallès i per Castelldefels. La concentració és elevada (4.432 habitants/km2).

El *boom* demogràfic que es va viure a Catalunya durant el període 1955-1979, afectà amb molta intensitat la ciutat que ens ocupa. Les alteracions demogràfiques que han derivat d'això són de primer ordre. Les xifres del paràgraf anterior són la mostra clara de l'augment espectacular de la població. Les conseqüències socials, econòmiques, urbanístiques,

Gràfica 6. Piràmide de població. Mataró, març de 1991.

(Extreta de FEBRER i CLAVERAS, Xavier. *Estudi de la població. Mataró 1 de març de 1991.* Ajuntament de Mataró. 1991, p. 14.

religioses, culturals, etc. que es desencadenen també són de primer ordre i, indefectiblement, dibuixen el Mataró actual. La ciutat, amb el respir poblacional de 1979 cap als nostres dies, ha anat recuperant les taxes anteriors a 1955, ha repescat la tendència cap a l'envelliment per la base, tot dirigint-se cap al creixement zero, i ha anat assimilant com ha pogut les alteracions socials i econòmiques de la nova situació.

En aquests tres últims decennis l'estructura econòmica de la població ha evolucionat paral.lelament a les ciutats industrials que voregen Barcelona: pèrdua de pes percentual del sector primari en detriment dels secundari i terciari. Indústria i construcció superaven l'any 1986 el 58% en el conjunt de la població activa, mentre que el sector primari no superava el 5%. L'atur ha anat entrant en els estudis demogràfics com una variable cada cop més important. Bona part de la possible població activa ha de comptar com a *no activa* (l'any 1986 arribava al 23%). L'alt índex d'atur a la nostra ciutat és el dramàtic reflex d'uns sectors econòmics que no poden assimilar les sorprenents evolucions de l'estructura demogràfica.

L'altra variable que irromp en els últims trenta anys en els recents estudis demogràfics és el factor *barris*. El naixement de les dotze subdivisions actuals del territori urbà està estretament lligat al *boom* immigratori i natalista del període analitzat 55-79. Els barris són la resposta *urbanística* a les alteracions demogràfiques esmentades. Pel seu comportament demogràfic recent podem distingir tres grans grups de barris:

1) Eixample i Centre: compten amb la mitjana d'edat més alta de la ciutat. El grau d'envelliment respecte a l'estructura d'edats del conjunt del municipi és alt (gruix considerable a la cúspide de la piràmide i base escassa). L'any 1991 aquests barris van perdre efectius.

2) Cirera i Palau-Escorxador: barris d'immigració primerenca, amb població menys envellida i amb base (edats joves) que no supera la mitjana de la ciutat. En l'últim decenni, baixa natalitat.

3) La resta: tenen les mitjanes d'edat més baixes. Els efectius en edats joves superen la mitjana de la ciutat. La base estreta (entre els 0 i 10 anys) evidencia la baixa natalitat que es dóna també en poblacions eminentment joves. Com a mostra, els únics que van créixer sensiblement l'any 1991, mentre el conjunt mataroní perdia habitants, van ser Peramàs, Vista Alegre, Cerdanyola Nord i la Llàntia.

Els recents estudis sobre població publicats pel Departament d'Estadística de l'ajuntament de Mataró integren les anàlisis dels diferents comportaments demogràfics dels barris versus taxes, densitats, nivell d'instrucció, estructura familiar, procedència, grups d'edat, etc. Són dades comparatives que han de ser la base de qualsevol estudi de planificació, perquè són les que configuren el Mataró d'avui.

Nicolau Guanyabens i Calvet

BIBLIOGRAFIA.

COLOMER, Josep M. *Mataró al mil cinc-cents*. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró 1969.

COSTA i OLLER, Francesc. *Mataró liberal.1820-1856. La ciutat dels burgesos i els propietaris*. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró 1985.

COSTA i OLLER, Francesc. *Mataró al segle XIX*. Episodis de la història núm. 295. Ed. Rafael Dalmau. Barcelona 1993.

DEPARTAMENT D'INFORMÀTICA DE L'AJUNTAMENT DE MATARÓ. *Avenç provisional. Estadístiques bàsiques del Padró Municipal d'habitants i del cens de vivendes*. Ajuntament de Mataró, 1981.

DUOCASTELLA, Rogelio. *Estudio socio-económico y de planificación de servicios sociales*. Mataró, vol. I i II. I.S.P.A., 1967.

EQUIP SATORRAS. *Estudi demogràfic de Mataró*. Ajuntament de Mataró, 1986.

EQUIP SATORRAS. *Cap-grossos*. Ajuntament de Mataró, 1986. (Còmic amb motiu del padró 86).

EQUIP SATORRAS. *Una aventura demogràfica*. Ajuntament de Mataró, 1988. (Còmic).

FEBRER i CLAVERAS, Xavier. *Estudi de la població. Mataró 1 de gener de 1990*. Ajuntament de Mataró. Servei d'Estadística. Juliol 1990.

FEBRER i CLAVERAS, Xavier. *Estudi de la població. Mataró 1 de març de 1991*. Ajuntament de Mataró. Servei d'Estadística, 1991.

GRUP PLÈIADE. *El Maresme: diversitat i contrast*. Ajuntament de Mataró. L'aixernador, edicions argentonines, 1985.

IGLÉSIES i FORT, Josep. *La població del Maresme a la llum dels censos generals*. Caixa d'Estalvis Laietana. Ed. Rafael Dalmau. Barcelona 1971.

IGLÉSIES i FORT, Josep. *El movimiento demográfico de Cataluña durante los últimos cien años*. Dins *Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, núm. 680, 1961.

LLEONART, Pere. *Mataró 1990, una perspectiva socioeconómica de la ciutat*. Ajuntament de Mataró, 1983.

LLEONART, Pere; MACIAS, Pere; ARDÈVOL, Remei. *El Maresme: les claus de la seva contínua transformació*. Servei d'Estudis de Banca Catalana, 1981.

LLOVET, Joaquim. *La ciutat de Mataró*. Vol. I i II. Ed. Barcino. Barcelona, 1964.

LLOVET, Joaquim. *Mataró, 1680-1719: El pas de vila a ciutat i a cap de corregiment*. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró, 1966.

NADAL, Jordi; GIRALT, Emili. *La immigració francesa a Mataró durant el s. XVII*. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró 1966.

SERVEI MUNICIPAL D'ESTADÍSTICA DE L'AJUNTAMENT DE MATARÓ. *Padró 86. Estudi de la població*. Ajuntament de Mataró, juny 1987.

SERVEI MUNICIPAL D'ESTADÍSTICA DE L'AJUNTAMENT DE MATARÓ. *Estudi de la població. Mataró 1 de gener de 1988*. Ajuntament de Mataró, juny 1988.

TIRADO ANADON, Isabel; i altres (grup d'alumnes de C.O.U. de l'I.B. «Alexandre Satorras» de Mataró. Curs 1988-89). *Estudi demogràfic de Mataró II*. Ajuntament de Mataró, 1989.

Publicacions sobre padrons i moviments poblacionals del CONSORCI D'INFORMACIÓ I DOCUMENTACIÓ (C.I.D.C.). Departament de Producció Estadística. Generalitat de Catalunya.

L'any 1962 la ciutat de Mataró era molt diferent de l'actual. Tot just començava el gran creixement motivat per l'augment de població que provenia de la immigració. Naixien els nous barris.

Manel Salicrú i Puig, aparellador, director del Museu Arxiu, explica com els darrers trenta anys de creixement han format una ciutat incoherent, inconnexa i molt densa, però amb possibilitats, encara, de ser reconvertida.

EL CREIXEMENT URBÀ DE MATARÓ (1962-1992)

ANTECEDENTS. MATARÓ 1950-1957.

Fins a l'any 1950 el creixement urbà de Mataró segueix les directrius del Pla d'Eixampla de 1878, que limita l'edificació de la ciutat dintre les Rondes. L'any 1936, fora Rondes, només hi havia el Parc, els camps de futbol de l'Iluro (actualment del C.D. Mataró) i de la Mataronina (a l'indret que avui ocupa el carrer Mn. Molé), els edificis de l'asil Cabanellas, el Cementiri i, el Col·legi Salesià a Cerdanyola, a part lògicament de les nombroses masies, d'algun edifici industrial isolat, i de l'inici d'una urbanització *de caseta i hortet*, a Cerdanyola, en terrenys de secà i antigues vinyes, una zona que s'anomenava *el Poble Sec* per paral·lelisme amb el barri barceloní del mateix nom, i que aprofitava el fàcil accés que comportava el tramvia de Mataró a Argentona, inaugurat l'any 1928.

L'any 1950 l'eixampla mataroní no és pas esgotat. A la banda de llevant encara és per obrir el carrer de Floridablanca, són parcialment obertes les rondes d'Alfons X i de Cervantes, però sense cap mena d'edificació, i tampoc no existeixen els carrers de baix a mar, sota l'Havana. Per la banda nord hi ha el Camí de la Geganta, sense construccions. A ponent l'edificació arriba fins al carrer de Pizarro, només obert parcialment, i queden importants espais sense obrar entre aquest carrer i la Ronda.

Tot i amb això, a partir de 1947, una incipient demanda de terrenys econòmics per a poder construir habitatges unifamiliars —encara era vigent la idea *de la caseta i l'hortet*— lligada amb la pèrdua del valor agrícola d'alguns terrenys, l'expectativa de negoci dels propietaris i la legislació proteccionista de les *viviendas bonificadas*, havia condicionat una primera edificació fora Rondes, al camí del Cementiri (Grup Cabanellas), al Primer de Maig i als Molins. L'edificació d'aquest sector, formada majoritàriament per cases de planta baixa, a l'anglesa, amb jardí al davant i pati posterior, serà força ràpid.

El mateix any 1947 la Caixa d'Estalvis mataronina programa la Ciutat Jardí, en el sector delimitat per la ronda d'Alfons X, la carretera de Mata, el canal del Desviament (avui avinguda d'Amèrica) i el camí de Rocafonda. Ben aviat la Caixa construirà les fileres de cases de la carretera de Mata i de l'avinguda d'Amèrica, també de planta baixa, a l'anglesa, i de protecció oficial, que seran posades a la venda i adquirides principalment per famílies treballadores mataronines. De manera paral·lela la Caixa promou l'edificació dels carrers interiors que integraran habitatges unifamiliars tipus xalet. L'arquitecte Emili Viladevall projecta uns habitatges tipus que, construïts i finançats per la Caixa, seran posats a la venda. L'any 1960 la Ciutat Jardí era totalment edificada.

La parcel·lació i obertura dels carrers de la finca Torner, entre el Parc i la riera de Cirera, programada com a ciutat jardí per l'arquitecte Antoni de Moragas i Gallissà, és de l'any 1948. L'any 1954 ja és construït el nou convent de les Monges Tereses, però de moment s'hi fan molt poques altres obres. L'edificació del sector serà molt posterior —anys seixanta i setanta— i deixarà reduïda la Ciutat Jardí només a la part més meridional.

La fi de la dècada dels anys quaranta i els inicis dels anys cinquanta portaran a Mataró la primera onada immigratòria provinent de Múrcia, d'Andalusia i d'Extremadura, que provocarà l'augment de la demanda d'habitatges econòmics. Com que hi ha pocs pisos de lloguer i com que les zones no edificades de

CAJA DE AHORROS
Y MONTE DE PIEDAD
DE MATARÓ

ADQUIERA UN SOLAR...
y la Caja le construirá un chalet como éste, dándole las máximas facilidades.

Arqt.° E. Viladevall

Postal de propaganda dels xalets a contruir a la Ciutat Jardí. MASMM.

l'eixampla són relativament cares o no són a la venda, al marge de qualsevol consideració, s'iniciaran noves urbanitzacions a Vista Alegre, a Cerdanyola i a Cirera.

A la zona del camí dels Caputxins, més amunt del Cementiri, es parcel·la la finca Rubies i s'obre un únic carrer, el carrer de Vista Alegre (1950?), que aviat s'edificarà.

A Cerdanyola es produeix la parcel·lació d'algunes de les petites finques sorgides abans de 1936, i se'n parcel·len de noves (1952) a l'entorn de la confluència de la carretera d'Argentona amb el torrent de la Gatassa, i a la banda sud de la carretera, al darrera dels xalets Carreras, construïts uns anys abans. Sobre la carretera d'Argentona naixeran els carrers Gatassa, Maravillas, del Sol, Fuensanta, Major, Maria Auxiliadora i Domenico Savio, i per dessota la carretera el de Sant Joan Bosco. Els noms de carrer indiquen la procedència dels immigrats i la presència del Col·legi Salesià a la zona. La parròquia de Maria Auxiliadora serà erigida l'any 1955, essent nomenat rector el mataroní Mn. Josep Lluís Gonzàlez Haro, que ben aviat construirà una escola, un centre recreatiu, i després l'església, i esdevindrà persona molt popular coneguda com a Mn. Biscúter, per raó del vehicle que utilitzava. L'existència del tramvia de Mataró a Argentona és bàsica per a la formació del nou nucli, aleshores allunyat i força separat del centre de Mataró, de la indústria i dels serveis.

A Cirera, a l'entorn de 1950, són parcel·lades la finca Puig Fortí i altres finques contigües, fet que donarà origen als primers trams de la carretera de Cirera (urbanitzada a l'entorn de 1960 per la Diputació de Barcelona, per tal de donar accés a la urbanització Santa Maria de Cirera-Les Sureres), de la ronda del Dr. Ferran, i als carrers de la Caseta, Transversal, del Pou, del Dipòsit i Eusebio. Més endavant s'obriran nous carrers, el de la Muntanya, el de Sant Ferran, el Torrent de la Pólvora, el carrer Segura, el de Sant Domènec, i el carrer —*calle*— Andalusa. (1).

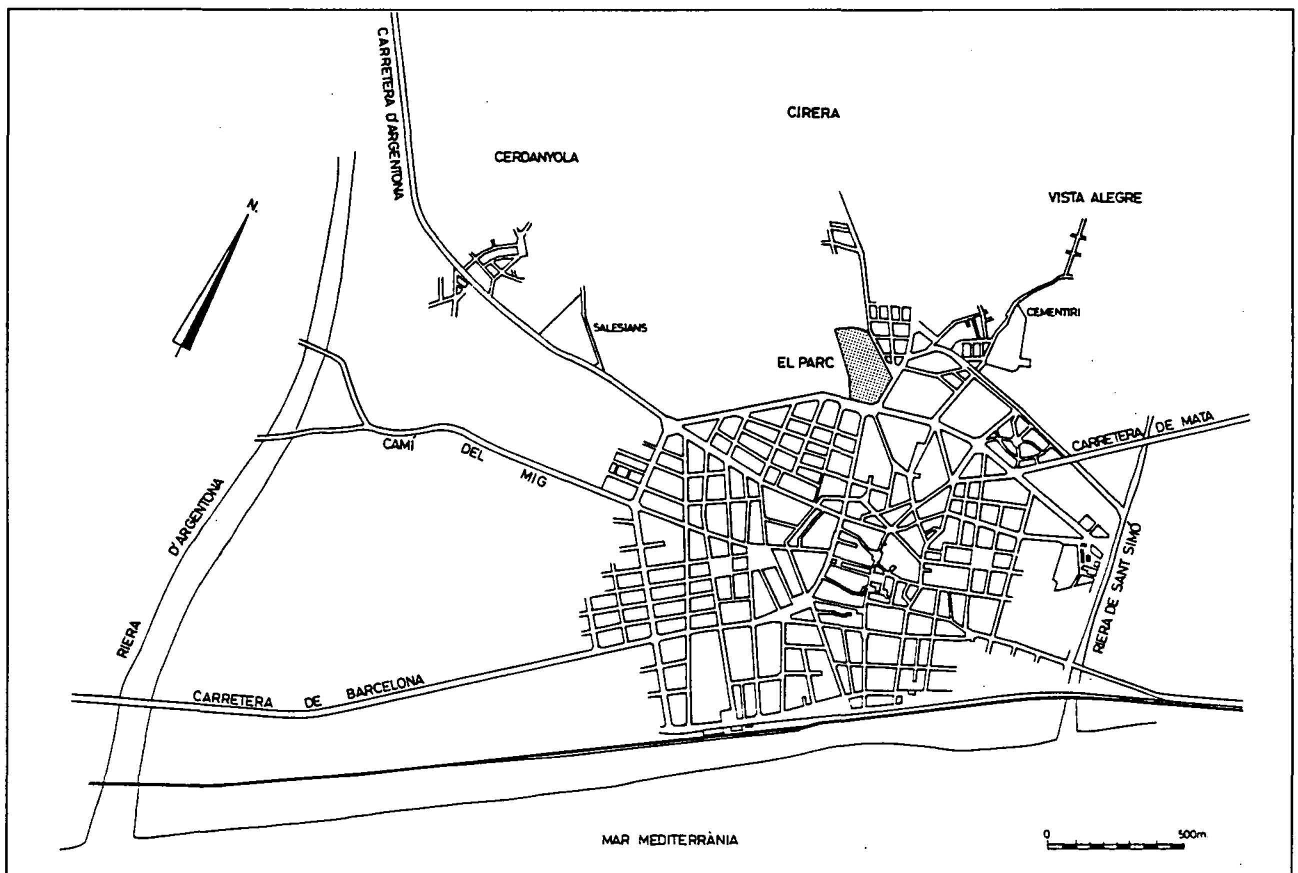
EL PLA PARCIAL DE 1957.

L'any 1950 l'arquitecte de la Diputació de Barcelona Manuel Baldrich i Tibau, redacta el *Pla General de Mataró.* Serà la primera actuació oficial, des de l'any 1878, per a la programació del creixement urbà de la ciutat.

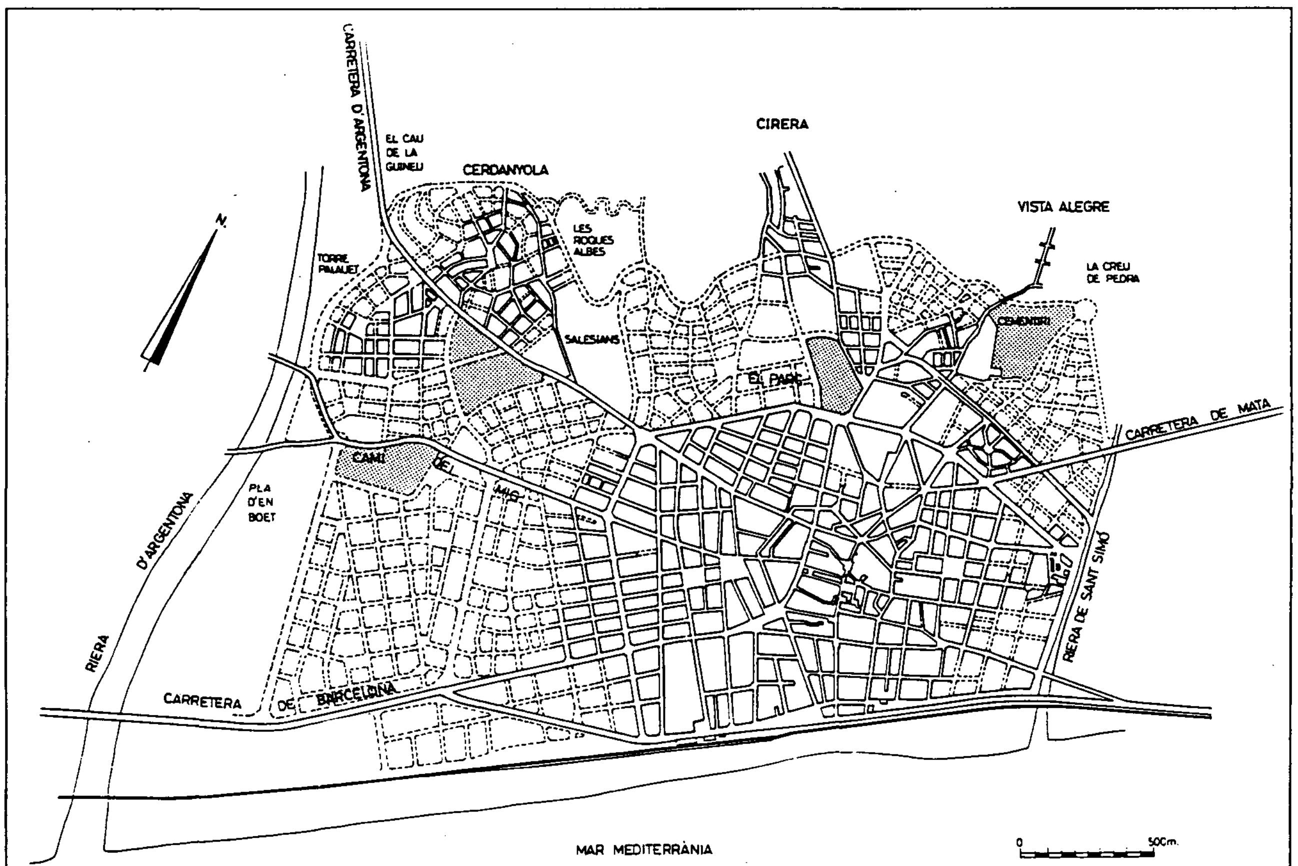
El Pla General de 1950, exposat públicament al Museu Municipal, és molt discutit. L'Ajuntament però, l'assumeix, i encarrega a la pràctica totalitat dels arquitectes mataronins del moment la redacció d'un Pla Parcial per a desenvolupar el Pla General (2). Els treballs es fan en una oficina muntada per a aquest efecte a la Riera, al local que fins aleshores havia ocupat el pintor Altabella, dins el recinte actual del col·legi del Cor de Maria.

Resultat de l'encàrrec serà el *Pla Parcial del 1957*, que no serà mai aprovat per l'Ajuntament, però que serà la base oficiosa —no es pot pas dir oficial— del creixement de Mataró fins a l'any 1971.

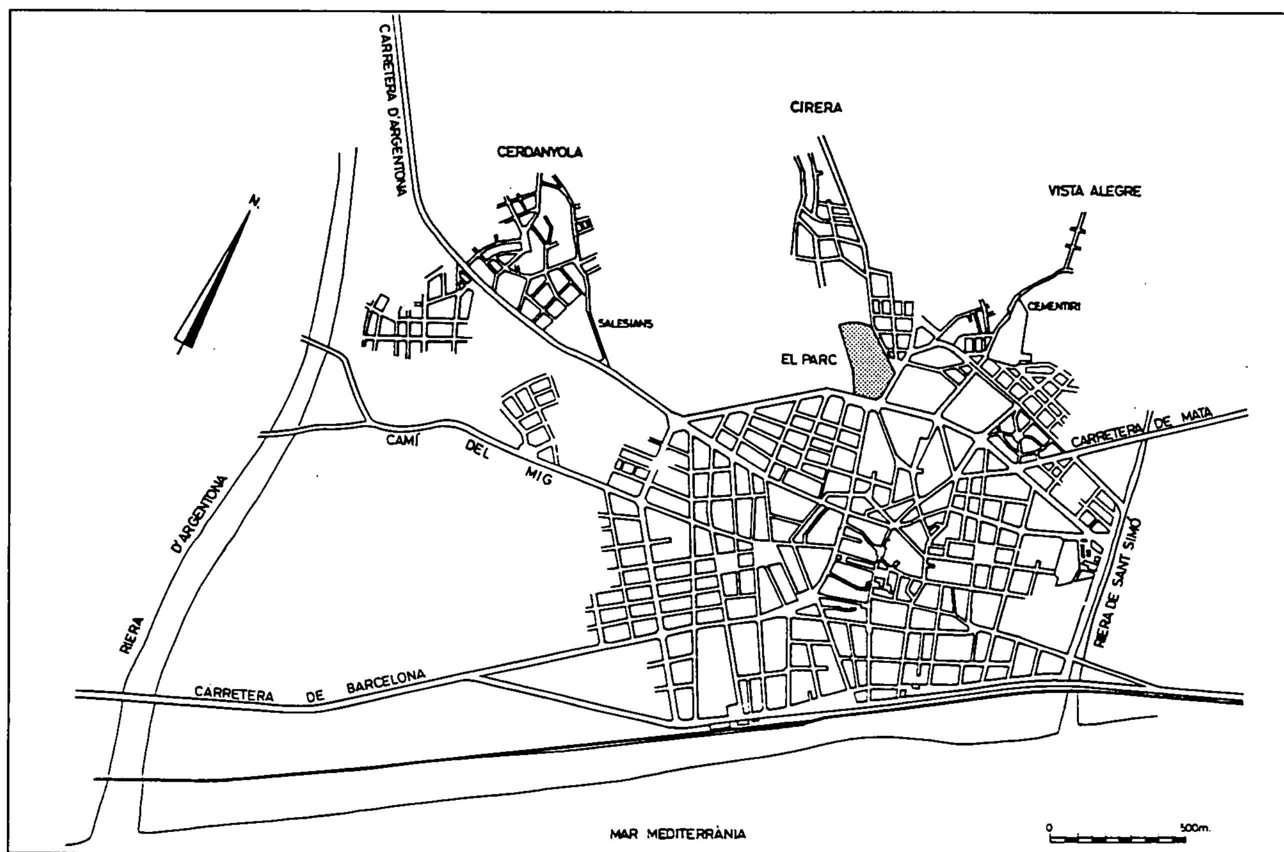
El Pla Parcial de 1957 programa la futura urbanització de la ciutat fins a un segon circuit de rondes. Una *ronda exterior* tanca la zona edificable que s'amplia per la part de Rocafonda fins al paratge de *la Creu de Pedra*, segueix fins a la ronda del Dr. Ferran, a Cirera, continua per sobre de Cerdanyola pel paratge de *les Roques Albes*, i retorna amb direcció cap al mar englobant els indrets del *Cau de la Guineu* sobre la carretera d'Argentona i parcialment la finca de la *Torre Palauet*, dessota l'esmentada carretera, a Cerdanyola, i des d'aquí arriba fins al mar travessant el Pla d'en Boet. Inexplicablement queden fora de la zona urbanit-

Mataró, 1950 — Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

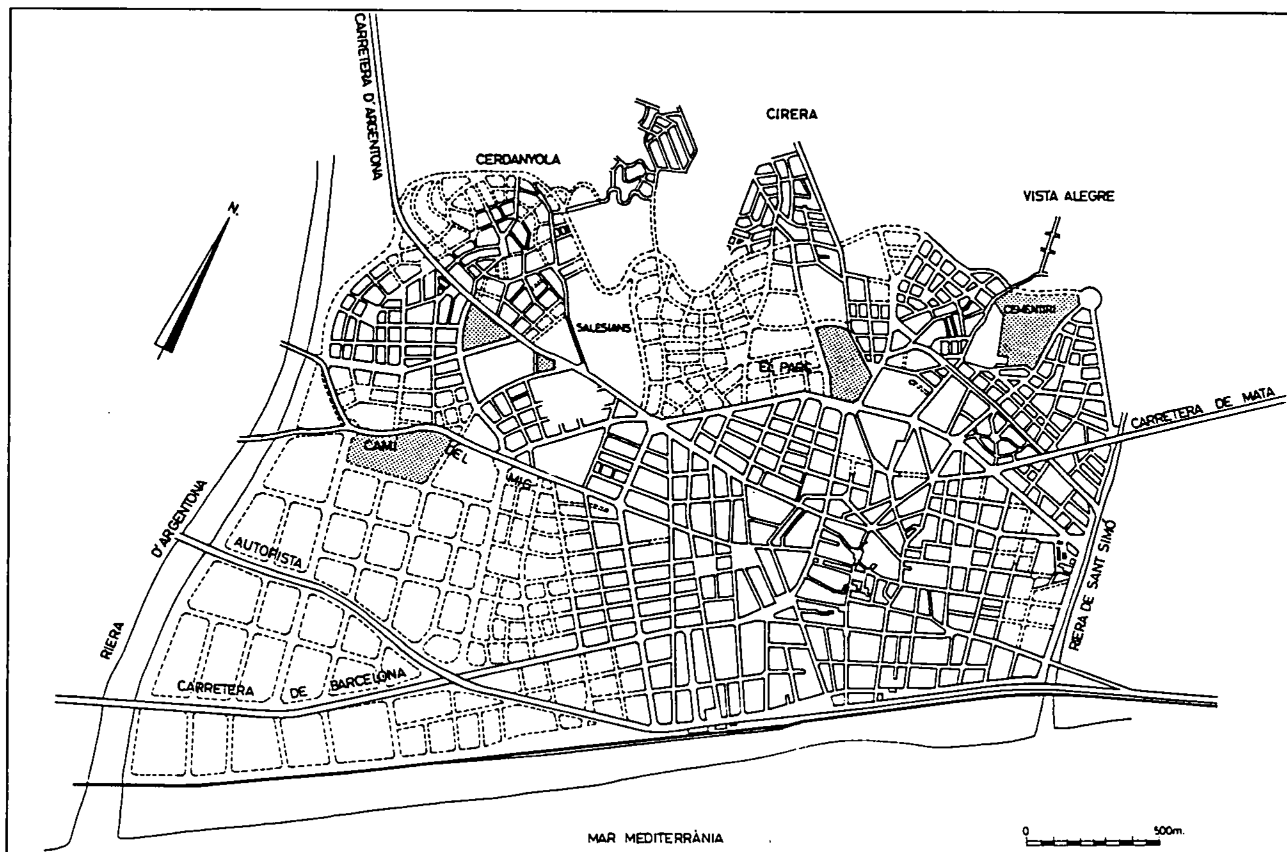

El Pla Parcial de 1957 — Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

Mataró, 1960

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

El Pla Parcial modificat pel nou traçat de l'autopista Montgat-Mataró (1968).

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

zable el naixent barri de Cirera i el carrer de Vista Alegre.

Del Pla Parcial del 1957 es podria dir que potser preveia una excessiva densificació de la població i que respectava massa les partions de les finques en el moment de traçar els nous vials. Però a favor tenia el planejament unitari del creixement i la previsió de zones verdes, equipaments i centres cívics d'acord amb la normativa vigent en aquell moment.

Tot i que no fou mai aprovat, el Pla Parcial del 1957 va servir de base per a l'ampliació de la ciutat, fins a l'any 1971.

Però es desfigurà progressivament. Com a exemple citarem el cas de l'avui anomenat parc Puig i Cadafalch. El Pla preveia una gran zona verda, delimitada per la carretera d'Argentona (avui avinguda Puig i Cadafalch), el carrer Josep Monserrat i l'avinguda Gatassa. En aquest recinte es construirien l'Escola de Formació Professional (avui Institut Politècnic Miquel Biada), l'escola i guarderia Josep Monserrat, de la Caixa d'Estalvis, les escoles Josep Manuel Peramàs i Solixent, la guarderia Els Pins, i una petita zona industrial al costat de l'Escola de Formació Professional. La zona verda, per tant, va quedar reduïda al petit parc Rafael de Casanova i al triangle passeig de Ramon Berenguer, avinguda Gatassa i avinguda Puig i Cadafalch. Fins i tot aquest triangle és a punt d'ésser edificat durant els anys setanta i no ho és gràcies a les reivindicacions dels veïns del barri. Una altra zona verda important, prevista entre l'avinguda del Perú i el Cementiri, es veurà també disminuïda de manera gradual; en part es construirà i en part serà ocupada per edificis escolars. I es podrien esmentar molts altres exemples.

El Pla Parcial del 1957 es modificà posteriorment per incorporar-hi el traçat de l'autopista Montgat Mataró i per la implantació del polígon Espartero, avui polígon de la Torre Llauder, promogut pel *Ministerio de la Vivienda.*

MATARÓ, 1962.

L'any 1962, l'any de la nevada, la ciutat era molt diferent de l'actual però en plena expansió.

A baix a mar finalitzava la construcció dels blocs de l'Aliança i es construïa als carrers de l'entorn i també al carrer de Floridablanca i altres carrers travessers.

Al nord de la població, feia poc (1957) que a la plaça de Puerto Rico i zona de l'escorxador s'havia inaugurat el grup d'habitatges de renda limitada Federico Mayo i començaven a edificar-se els carrers del voltant. El Patronat Ilduro, institució de tipus benèfic, amb participació de l'Ajuntament i de la Caixa d'Estalvis, construïa habitatges senzills a la mateixa zona, amb façana al Desviament, ara avinguda d'Amèrica, i l'Ajuntament de la ciutat havia obrat el conjunt d'habitatges de dessota el Cementiri. També a l'avinguda d'Amèrica havien sorgit els primers blocs d'en Calvet i es construïen habitatges unifamiliars a l'indret del Primer de Maig, carrer de Joan Carles Panyó, Esteve Cortils, etc...

A la banda de ponent s'ampliava Mataró per la zona del carrer de Pizarro. Més a ponent, sense continuïtat, es formava el barri de Peramàs, promogut per la Caixa d'Estalvis mataronina, seguint les previsions del Pla Parcial del 1957. Continuava l'edificació a Cerdanyola, emparada amb llicència municipal perquè era inclosa al Pla Parcial del 1957, i a Cirera sense cap mena de llicència. I l'any 1960 s'havia iniciat la primera de les urbanitzacions del terme de Mataró, Santa Maria de Cirera o Les Sureres.

L'any 1962 es programa una operació que marcarà la ciutat. La Caixa d'Estalvis compra la finca de l'antiga caserna de Mataró. Serà l'inici de l'avinguda Jaume Recoder.

LA DÈCADA DELS SEIXANTA. EL CREIXEMENT INDISCRIMINAT.

Els anys seixanta són els anys de la gran expansió urbana. Bàsicament podem constatar tres classes d'actuacions, les incloses al *Pla Parcial*, les fetes al marge del Pla i les que originen les urbanitzacions del terme.

El creixement és indiscriminat, sense cap mena de programa de conjunt. La llei de l'oferta i la demanda, o bé la voluntat o la necessitat dels propietaris del terreny, fa obrir nous carrers i fins i tot fa créixer nous barris. El procés és gairebé sempre el mateix, tant en les zones incloses al Pla Parcial, com en les que no ho són, com en les urbanitzacions. S'obren els carrers, es planteja el clavegueram (inexistent a les urbanitzacions), s'hi fa arribar l'electricitat, s'assegura el subministrament d'aigua i es procedeix a la venda dels solars. La venda es fa majoritàriament a terminis, que a vegades fins i tot són setmanals. I després s'edifica. En la major part dels casos l'Ajuntament de la ciutat, pel sistema de les contribucions especials, urbanitzarà després els carrers.

De manera paral·lela sorgiran promotors individuals o societats que es dedicaran a la construc-

ció i venda d'habitatges o a la compra-venda de solars. Moltes famílies immigrades s'edifiquen la pròpia casa. Construir, vendre o comprar és en aquesta època un negoci segur i important per la gran demanda originada per les successives onades immigratòries.

La Caixa d'Estalvis de Mataró és en aquesta dècada el promotor de sòl més important i, a més, construeix habitatges. L'any 1960 urbanitza el barri de Peramàs, a l'antiga finca d'aquest nom, coneguda com la *Casa de la Por*. El barri serà edificat parcialment per la pròpia Caixa, que també vendrà solars a promotors particulars. L'any 1964 urbanitzarà a Cerdanyola la ronda de Cerdanya i carrers annexos, Burriac, Garrotxa, Vallès, etc..., i posarà en venda els solars que s'edificaran molt ràpidament. L'any 1968 urbanitzarà la carretera de Mata i els carrers Poeta Punsola, Santiago Rusiñol, Gibraltar, etc..., zona que també s'edificarà immediatament.

Els primers seixanta veuran l'inici del barri de Rocafonda, entre l'avinguda del Perú i la ronda del Pintor Estrany, gairebé edificat del tot a la fi de la dècada. A partir de 1968, en dues fases, es formarà el nucli de can Clavell. A Cerdanyola, a la part sud, es completarà i urbanitzarà la zona compresa entre l'avinguda Gatassa i la ronda Exterior (avui president Tarradellas) i entre el passeig de Ramon Berenguer i la carretera d'Argentona (avui avinguda Puig i Cadafalch); a la part nord es completarà la trama ja iniciada i l'edificació arribarà fins als Salesians.

Al marge de les previsions del Pla General, sense cap mena de llicència municipal, s'amplia i edifica el nucli de Cirera, al nord i a ponent. En direcció nord se segueix la línia de la carretera de les Sureres. A ponent s'edifiquen les zones del torrent de la Pólvora i del carrer Sevilla. Més endavant els nous carrers amb nom de Mare de Déu completaran el barri.

I l'any 1966, també en zona no edificable segons el Pla Parcial del 1957, sorgirà el nou barri de La Llàntia, que s'edificarà progressivament i es consolidarà durant els anys setanta.

Igualment en la dècada dels seixanta es formaran les altres urbanitzacions del terme: Les Sureres, can Cabot de la Brolla, can Quirze, can Vinardell, La Cornisa...

ELS ANYS SETANTA: ELS PLA-MAT I LA CRISI.

La formació i edificació del polígon Espartero, actualment polígon de la Torre Llauder, promogut pel *Ministerio de la Vivienda* i projectat des de Madrid, fou una actuació incoherent, estranya a la trama urbana de la ciutat, que va comportar, a més, la pèrdua d'un monument històric, la Torre Llauder, masia medieval amb torre de defensa, i la destrucció parcial de la vila romana del mateix nom.

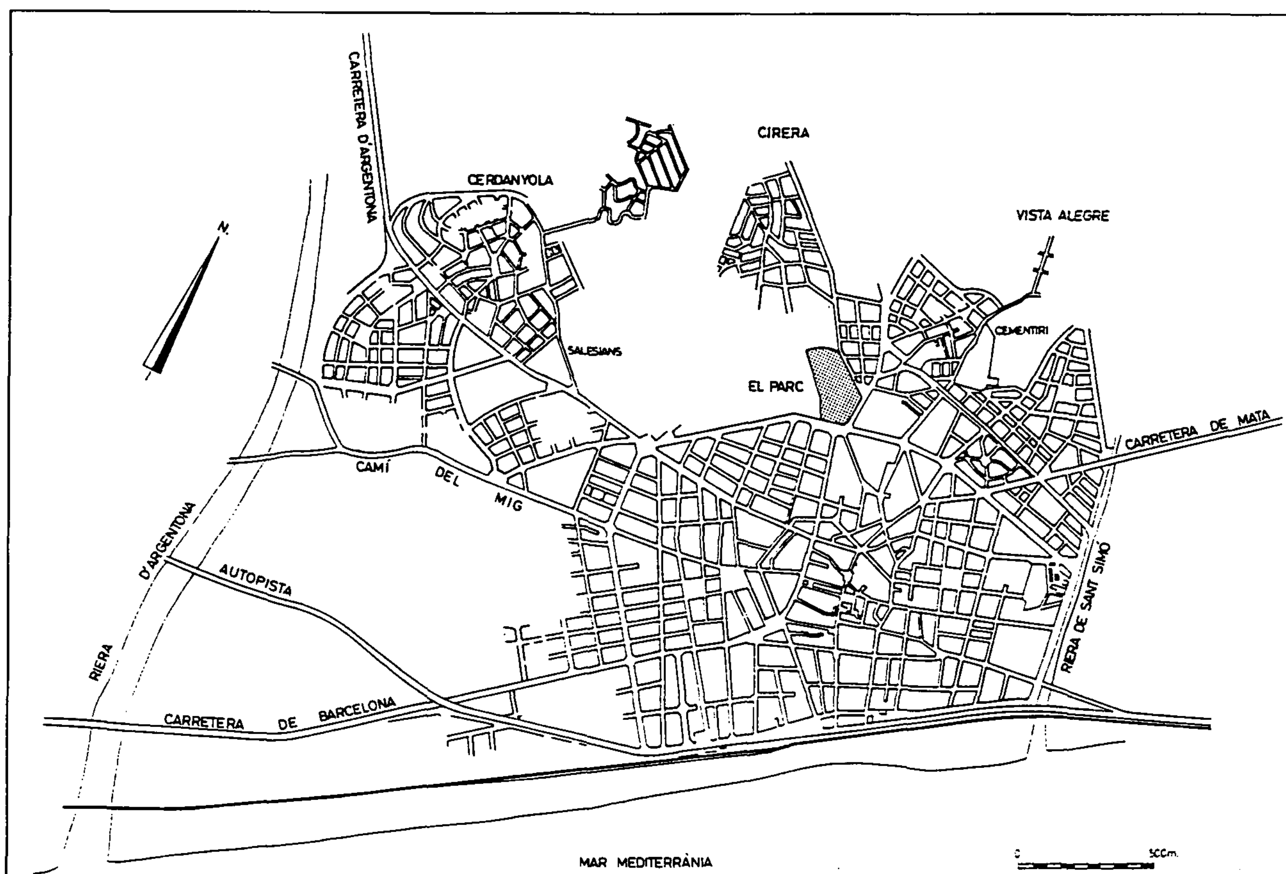
Els primers setanta seran encara anys de creixement. I l'any 1971, per primera vegada des del 1957, l'Ajuntament de la ciutat pren la iniciativa de programar el desenvolupament i encarrega a l'arquitecte barceloní Ribas Piera, i després a dos joves arquitectes mataronins, Agàpit Borràs i Manel de Torres, la redacció d'un nou Pla General. Serà el Pla Mat 1971.

Exposat al Parc dins del recinte de la fira d'aquell any, causa un rebombori important. El Pla Mat 1971 era innovador respecte a l'oficiós Pla Parcial del 1957. Incorporava els barris fins aleshores fora del Pla, ponderava edificabilitats, introduïa vies de comunicació i de connexió entre els barris, planejava zones d'equipaments, assenyalava els edificis a incloure en el catàleg del patrimoni arquitectònic, marcava diferents zones verdes i recuperava un gran parc previst l'any 1878, ampliant el Parc Municipal existent fins al torrent de can Boada. Després de l'exposició l'Ajuntament va cancel·lar l'encàrrec als dos arquitectes. Tot i amb això, el Pla Mat 1971 va servir de base de totes les rectificacions posteriors i, fins i tot, el pla definitivament aprovat l'any 1977 incorpora una part de les seves previsions.

Germà Vidal, arquitecte municipal, va redactar tot seguit el Pla Mat 1973, que immediatament va servir de base per a les noves llicències d'obres. Contenia una part important de les traces del Pla Mat 1971, l'ampliació del parc inclosa, reduïa l'edificabilitat retallant alçades i suprimint la construcció d'àtics i sobre-àtics, però atenuava les altres actuacions del primer pla. L'any 1974 era novament modificat per l'aleshores arquitecte municipal Narcís Majó.

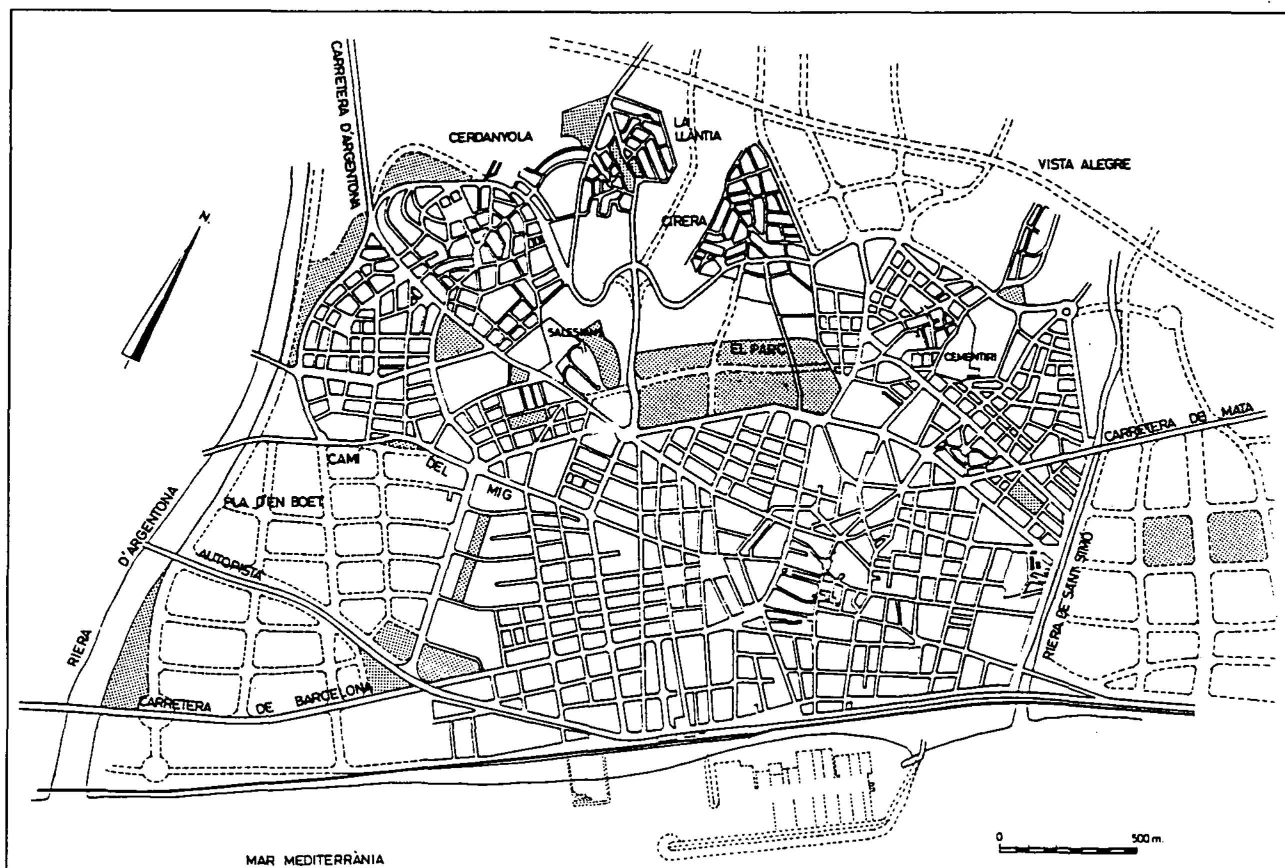
I finalment l'any 1975 l'Ajuntament encarregarà a l'arquitecte Joan Miquel Solans i a l'advocat Miquel Roca i Junyent la redacció definitiva del Pla General, que aquesta vegada, tot i la important oposició d'alguns sectors de la població, seria aprovat definitivament el 25 de febrer de 1977, gairebé cent anys després del Pla d'Eixampla de 1878 (3).

El Pla Mat 1977, encara vigent, determina les possibilitats d'edificació al Sector General, zona de paràmetres tradicionals, amb façanes seguides, nombre de plantes i profunditats edificables, i per a l'ampliació de la ciutat programa polígons d'actuació; a més zonifica tot el terme. I situa el futur port davant mateix del centre de Mataró.

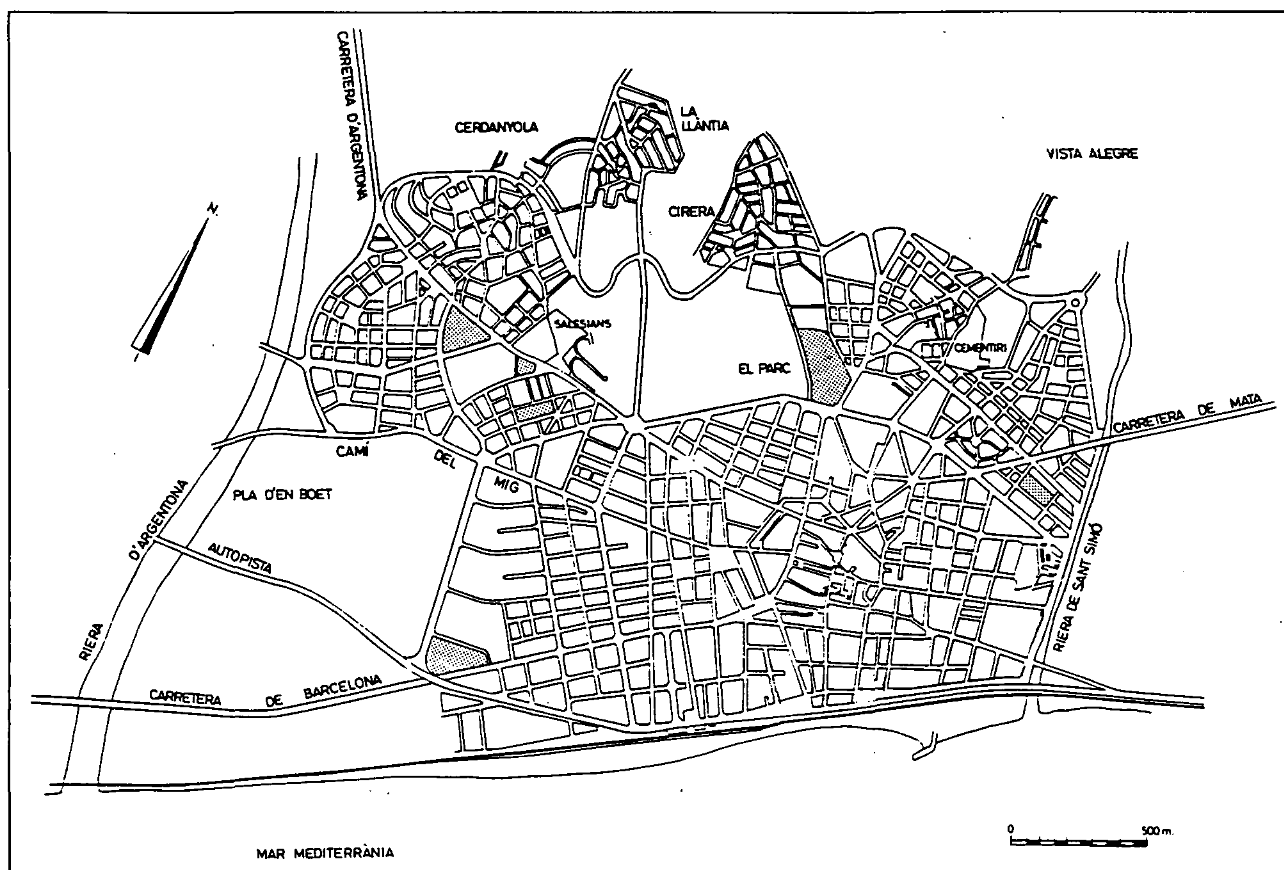

Mataró, 1970

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

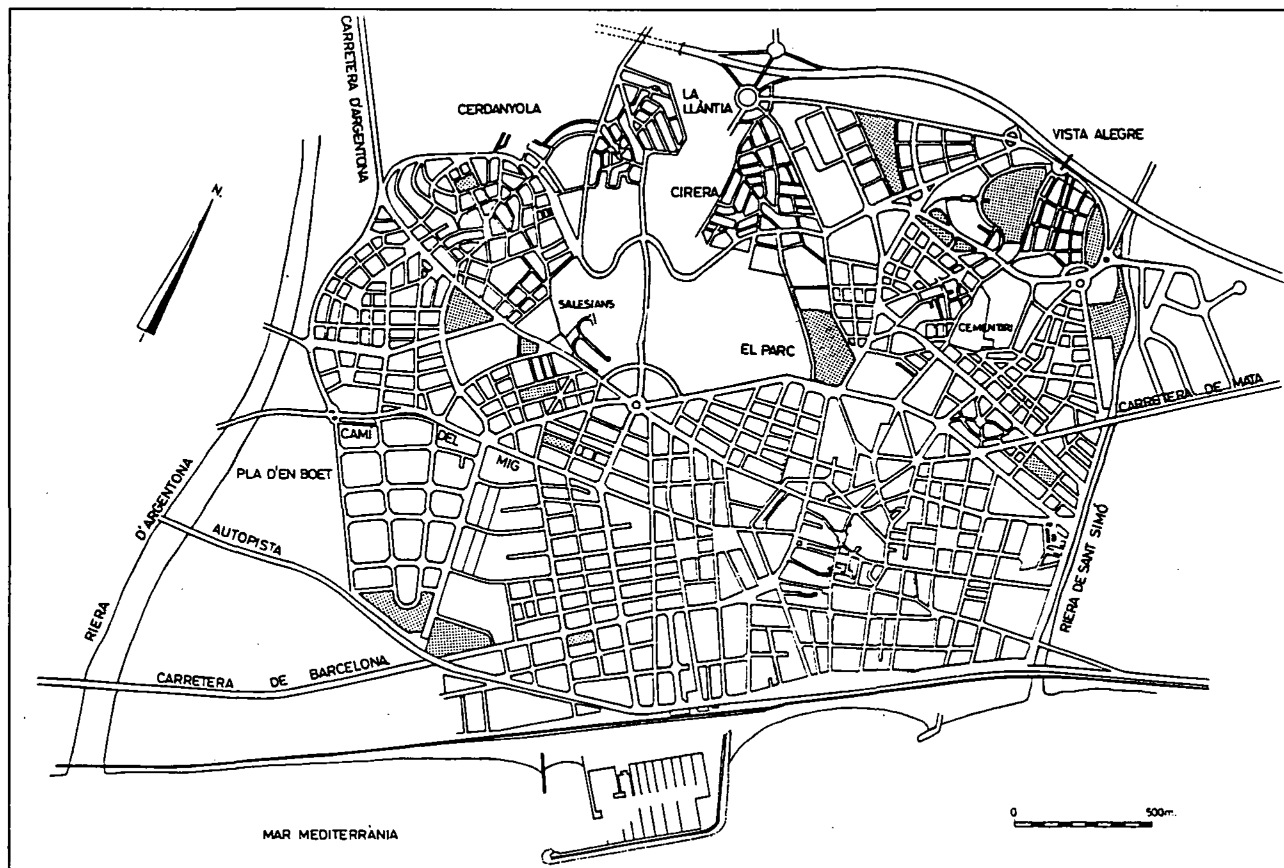

El Pla General de 1977

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

Mataró, 1980

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

Mataró, 1992

Planimetria, Manel Salicrú i Puig - Robert Lleonart i Casadevall

Del Pla Mat 1977 es pot dir que programa una ciutat inconnexa, formada per polígons d'actuació individualitzats, sense previsió d'una trama global unitària. També que en les zones del Sector General preveu l'edificació d'una nova ciutat, al marge de la ciutat existent, com si només fossin vàlides o possibles actuacions de substitució.

Entre 1970 i 1975 s'edifica Cerdanyola sud, o sigui els carrers inclosos entre el passeig de Ramon Berenguer i el Camí del Mig, i pràcticament es completen les zones edificables compreses en el Sector General del Pla 1977. Els primers setanta són els anys del gran *boom* de la construcció i també de les grans reivindicacions populars, d'entre les quals esmentarem la més emblemàtica, la que aconseguirà la preservació del parc Puig i Cadafalch a Cerdanyola. Després vindrà la crisi i de manera paral·lela les teories del creixement zero.

DE LA CRISI A L'EXPANSIÓ PRE-OLÍMPICA: ELS ANYS VUITANTA.

La crisi marca els darrers anys setanta i els primers vuitanta. Hi ha molt poca edificació. La ciutat queda com tranquil·la, després de tants anys de continuat creixement. I la represa de 1985 l'agafa desprevinguda. Hi ha pocs solars edificables, no hi ha previsió de zones de nova urbanització, i no hi ha sòl industrial. La puja de preus és ràpida i significativa; tornen a imposar-se les lleis del mercat.

Fins a l'any 1986 no es programen els nous polígons industrials de Mata-Rocafonda i la primera fase del Pla d'En Boet. A Mata-Rocafonda es construeix immediatament; el Pla d'En Boet arriba tard i amb preus molt elevats, però tot i amb això s'hi comença a edificar.

La manca de sòl per a habitatges determina actuacions de substitució en zones d'antigues indústries, com a can Marfà o can Recoder. La Generalitat crea el polígon Incasol a can Clavell. A Cerdanyola s'urbanitza el mas Sant Jordi i s'edifiquen la pràctica totalitat dels solars existents. La fi de la dècada veurà l'inici de les obres del port (1988), la formació del polígon Vista Alegre Est i la construcció de la nova autopista Mataró-Palafolls, fet important que marca el territori.

En plena crisi, l'any 1981, l'Ajuntament aprova el Pla Especial del Catàleg. Va ser un gran pas de cara a la protecció del patrimoni arquitectònic mataroní perquè, tot i que Mataró no és pas una ciutat monumental, té característiques pròpies i diferenciades. A la dècada dels anys vuitanta hi ha actuacions de restauració exemplars, el Casal del carrer de Bonaire, can Ximenes i la capella de Sant Sebastià, però també hi ha destruccions, can Barot a la Riera, can Vendrell a la plaça Xica, i actuacions discutides o discutibles, com la plaça de la Peixateria.

MATARÓ 1992.

Els primers anys noranta, superada l'eufòria preolímpica, han portat a la ciutat i al país una nova crisi econòmica. Però, encara, continua el creixement.

L'Ajuntament de Mataró, a través de la societat municipal PUMSA, creada expressament per a la promoció urbanística, és ara el principal protagonista. PUMSA promou en aquest moment el polígon Camí de la Serra, al nord de la ciutat, entre la carretera de Cirera, el nou traçat de l'autopista i la segona fase del polígon industrial Pla d'En Boet.

Són també iniciades les obres de la Via Europa que unirà l'autopista amb la plaça de Granollers.

I són programades les obres de remodelació de la Riera i de la plaça de Santa Anna, que han de donar nova imatge al centre històric de la ciutat.

A manera de cloenda podem dir que trenta anys de creixement han format una ciutat incoherent, molt densa, inconnexa i no pas orgànica, molt diferent de la que existia l'any 1962, l'any de la nevada. Però aquesta és la nostra ciutat. I encara —sempre— és possible de reconvertir-la o de millorar-la. Almenys sempre en queda l'esperança.

Manel Salicrú i Puig

NOTES.

1.- L'evolució urbana de Mataró des de l'època medieval fins a l'any 1957, és explicada magistralment per Joaquim LLOVET a *La ciutat de Mataró*, volum I, Editorial Barcino, Barcelona, 1959.

2.- Hi varen participar Lluís Gallifa, arquitecte municipal, Miquel Brullet, Antoni Pineda, Joaquim Viladevall, Esteve Martí Coll i Jordi Capell.

3.- El Pla General d'Ordenació Urbana i Territorial de Mataró vigent fou presentat el mes de novembre de 1975. L'aprovació inicial va ésser el 31 de març de 1976, l'aprovació provisional el 10 de desembre de 1976 i l'aprovació definitiva el 25 de febrer de 1977.

Entre els anys 1962 i 1992 la indústria de Mataró passa per una primera època de gran desenvolupament industrial, seguida d'un període de crisi (1974-1985); després vindrà una embranzida galopant que provocarà la venda d'empreses mataronines a multinacionals, i finalment una nova crisi afecta actualment la ciutat.

Xavier Brullet i Tenas, enginyer industrial, analitza i explica tots aquests fets des de l'expectativa del seu treball professional.

LA INDÚSTRIA A MATARÓ ENTRE ELS ANYS 1962 i 1992

El Museu Arxiu de Santa Maria em demanà de participar en una xerrada sobre l'evolució de Mataró entre els anys 1962 i 1992. Per la meva activitat professional em tocà de parlar sobre la indústria en l'indicat període, des d'una opinió totalment personal i, sincerament, amb poca base estadística, però amb el coneixement que dóna el treball continuat.

Indicaré les característiques principals del desenvolupament industrial, intentant d'emmarcar-lo en les circumstàncies polítiques i econòmiques que l'han condicionat.

Caldrà dividir el període en tres parts força caracteritzades:

- Primera part, des del 1962 al 1973.
- Segona part, des del 1974 al 1985.
- Tercera part, des del 1986 al 1992.

La primera part del període es destaca pel gran desenvolupament industrial, basat lògicament en la indústria ja existent, el tèxtil, amb el creixement d'empreses industrials com Sans, Aleñà, Víctrix, Massana, i moltes d'altres, que són les noves empreses, que contrasta amb la decadència d'algunes antigues indústries que no van saber aprofitar els bons rendiments dels anys de la segona guerra mundial i posteriors, per reinvertir i modernitzar-se. En altres camps es detecta també el creixement de la indústria del ram de l'aigua, auxiliar de la tèxtil, i també la metal·lúrgica. En el sector químic continua el creixement d'Unitex, la implantació de Tesa, i l'entrada de capital americà a Inquima, actualment Procter & Gamble. Lògicament el ram de la construcció va seguir l'empenta industrial.

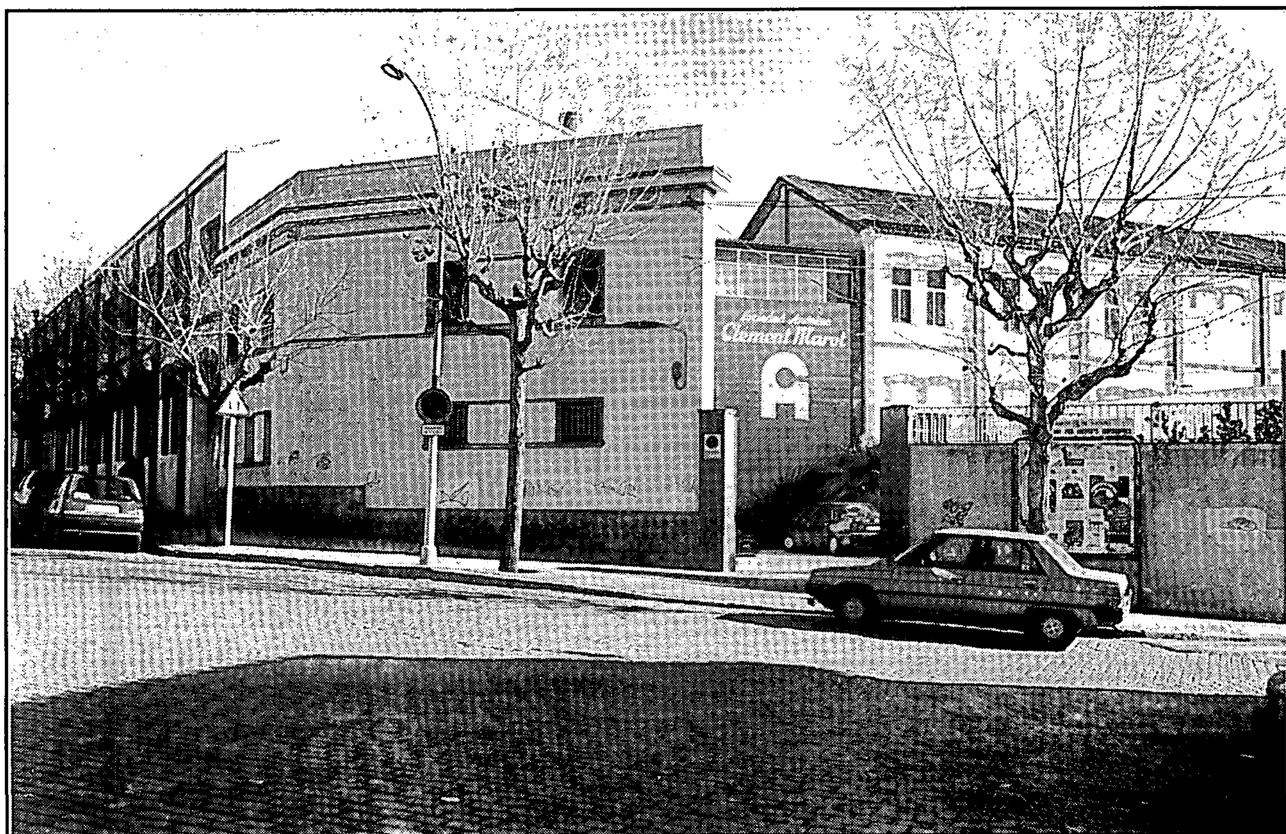
El creixement en aquesta fase va lligat indubtablement a la tímida obertura política del sistema, comanat per homes de l'Opus Dei, i a la liberalització de l'entrada de capital estranger. El creixement és notable en totes aquelles zones de l'estat que estaven en condicions d'assumir les tècniques de producció. Les altres zones van proporcionar la mà d'obra necessària.

La segona part del període, entre 1974 i 1985, es caracteritza per un alentiment de la producció industrial. Baixa la demanda, disminueix la producció i es produeix el tancament de quasi totes les empreses dedicades a la fabricació de maquinària tèxtil, que no poden competir amb les marques estrangeres. Així, tanquen Trabal, Pruna, Tricomalla, Rigual, Cypp, etc.

Tanmateix el metal.lúrgic va ésser el ram més afectat, ja que la confecció, junt amb el ram de l'aigua, van anar capejant el temporal i mantenint uns certs nivells d'ocupació, si bé per primera vegada en molts anys la població de Mataró va disminuir.

Can Gassol, una de les més antigues fàbriques mataronines. Fotografia Miquel Sala MASMM.

Can Marot, una empresa del ram de l'aigua. Fotografia Miquel Sala MASMM.

Fàbrica Sans. *Abanderado*. Fotografia Miquel Sala MASMM.

Fàbrica Aleñà. Fotografia Miquel Sala MASMM.

Fàbrica Massana. Fotografia Miquel Sala MASMM.

Procter & Gamble. Fotografia Miquel Sala MASMM.

La indústria química es va mantenir.

La davallada es va produir a conseqüència de la recessió mundial motivada pels interessos dels Estats Units de cara a reduir la competència dels països europeus i del Japó, per la qual cosa van provocar els problemes petroliers posteriors a la guerra dels sis dies a l'Orient Mitjà, que van tardar uns anys a afectar l'economia espanyola o almenys a fer que coneguéssim que l'afectava.

La tercera part del període, del 1985 al 1992, és realment molt complexa. Comença amb una embranzida galopant, amb grans increments de producció i, sobretot, amb una lluita eminentment comercial per obtenir els mercats. És un període en el qual sembla que la producció no té cap importància (a nivell espanyol), és a dir, es dóna per suposada, i es veu una gran penetració de capital estranger, no pas interessat a fabricar sinó a vendre, i per això es produeix el traspàs d'empreses mataronines a empreses multinacionals (Sans, Unitex, Tesa, etc.), que busquen una quota en el mercat espanyol, i compren les empreses sense importar massa la seva producció, ja que, si convé, importen d'altres països. Tot això era possible per l'obertura de fronteres en entrar Espanya a la Comunitat Econòmica Europea i per l'elevat valor de la pesseta que permet d'importar a bon preu.

Al final d'aquest període ens trobem amb una indústria molt afectada per la crisi, amb el tancament d'empreses tèxtils i de les empreses metal.lúrgiques que quedaven (com Tallers Abril, Tallers Vidal Reguant, etc.); la indústria del ram de l'aigua queda en situació delicada i la indústria química és en mans de multinacionals, que sembla que tenen confiança en el país, i estan invertint.

És difícil d'estar-se de fer un pronòstic personal del futur de la indústria a Mataró, i em permetré de donar la meva visió personal.

En trenta anys el repartiment dels sectors d'activitats a Mataró quasi no ha variat. El tèxtil i confecció representa i representava el 60% de la població activa. Mataró no va aprofitar la crisi de 1975 a 1985 per reciclar-se en altres camps, com ho van fer altres ciutats industrials catalanes, potser perquè no li va fer falta, pels tipus d'articles que fabricava.

Actualment molts d'aquests articles s'importen de l'Extrem Orient o es fabriquen als països del Magreb o en altres de similars característiques, fins i tot en algunes indústries muntades per industrials mataronins.

És ben clar que caldria una transformació a mig termini de l'ocupació de la població activa.

El desenvolupament de polígons industrials, amb preus de terrenys assequibles, l'autopista fins a Palafolls, i la de Granollers, el port, la potenciació de l'Escola de Formació Professional i de l'Escola Universitària, són els eixos bàsics que han de possibilitar el manteniment de Mataró com a ciutat industrial.

Indubtablement la ciutat pot tenir altres sortides fonamentades en els serveis comercials, el turisme, els serveis professionals i, o, la residencial pura, però si no s'aconsegueix de mantenir un important nivell industrial serà una gran pèrdua de personalitat i d'equilibri econòmic.

Xavier Brullet i Tenas

Els trenta anys transcorreguts des de l'any de la nevada fins avui són un període molt important en la vida econòmica, social i política de la ciutat i del país, que inclou la darrera etapa del franquisme, la mort del dictador, la transició, la Constitució, l'Estat de dret, la bonança econòmica i la crisi post-olímpica, tal i com ho expressa Josep M. Manté i Spà, advocat, protagonista de moltes de les coses que explica.

DE LA NEU DEL 62 A LA FLAMA DEL 92. UNA VISIÓ ECONÒMICO-SOCIAL DE MATARÓ

INTROIT (per als amics del Museu Arxiu).

Ni en forma d'amateur puc considerar-me un historiador. Tampoc no ho pretenc, encara que confesso que cada dia m'atrau més; deu ser perquè em faig vell. Per tant, quan he intentat de posar en ordre les quatre notes que vaig conservar, perdre i retrobar de la familiar i agradable xerrada de l'any passat, he tingut la sensació que per tractar bé el tema caldria molta més investigació, molta més concentració. I haig de reconèixer que tot i que ha passat un any no hi he treballat fins ara, que he volgut *complir*, una mica a corre-cuita.

Faig un ferm propòsit que per a l'any vinent intentaré treballar en els meus arxius per fer alguna coseta modesta però més interessant. Per exemple els jutjats i persones, condemnades i absoltes a Mataró pel TOP.

Mentrestant us faig arribar quatre notes redactades sobre el tema compromès. Agafeu-les, utilitzeu-les, o no, retalleu-les, ..., doneu-ne l'ús que us convingui.

Cordialment.

PER COMENÇAR...

Ni puc creure, ni us creieu, que el que contaré és tot. Són uns quants records, unes quantes vivències que pretenen centrar la situació política i econòmica a la nostra ciutat l'any de neus de 1962. I sense el rigor d'una investigació històrica, per fer estirar el fil dels últims 30 anys que ens porten al famós any Olímpic del 92.

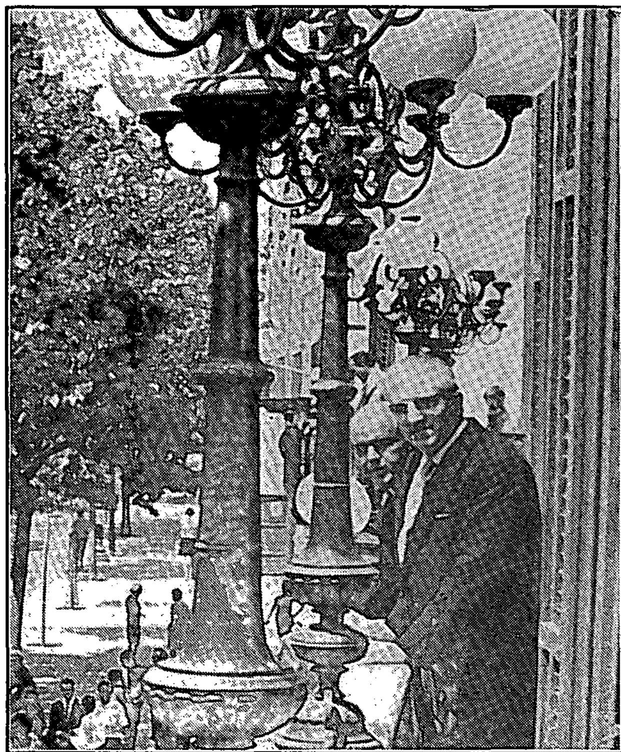
Com a mètode expositiu ens guiarem en dades de finals del 62 i del 63, i partint d'una anàlisi de la situació farem una breu projecció cap al 1992.

El 62 va ser un any dur, ja que la neu va ser precedida per l'aigua torrencial amb les dramàtiques inundacions del Vallès. Però a la història local, i en general del país, obre un període important en la vida econòmica i política en sortir de la mà dels tecnòcrates de l'Opus Dei de l'època de l'autarquia, i enfocar una dècada de creixement econòmic i de consolidació d'una oposició pre-democràtica que amb el pas del temps i la mort del dictador varen donar pas a l'anomenada *transició*, la Constitució, l'Estat de dret, la bonança econòmica i la crisi post-olímpica.

Dividirem l'exposició en els següents grans temes: la política, l'Ajuntament, el moviment sindical, les empreses i la societat.

LA POLÍTICA.

A Espanya, els anys seixanta marquen la primera obertura teòrica del règim sorgit de la força i la dictadura mantinguda per les forces oligàrquiques,

L'alcalde Sr. Pedro Crespo i el tinent d'alcalde Sr. Joan Fàbregas de Palau al balcó de la Casa de la Ciutat.
Fotografia Manent. Setmanari *El Maresme*, núm. 8, 23 de gener de 1970.

l'església conservadora i l'exèrcit vencedor. Una ideologia catòlica conservadora, però oberta a les classes mitjanes i professionals, l'Opus Dei, substitueix, i lluita pel poder, amb els grups falangistes. En l'àmbit econòmic es demana l'ingrés al Mercat Comú i encara que s'exporta mà d'obra a Europa es comença el procés d'industrialització, gràcies en part a les divises de l'emigració i del turisme i a l'inici de la inversió estrangera.

Sota la figura de l'alcalde Pedro Crespo, la societat mataronina professa un *Movimiento* i un Opus tebi. L'alcalde governa envoltat de figures poc representatives i poc més que figurants des del 1955 fins al 1972, i comparteix el poder a la ciutat amb la Caixa del centenari, amb el seu president Sr. Jaume Recoder. L'església, que tot just estrena arxiprest, mossèn Francesc Pou, amb l'extensió pels barris i la incorporació de gent jove (Acció Catòlica, Escoltes) manté una postura un xic crítica envers la política del moment.

En Pedro Crespo és procurador en Cortes i dóna carta blanca a l'incontrolat procés de construcció, parcel·lació i negoci, que és l'únic interès d'importants nissagues mataronines no essencialment franquistes. Ell mateix es converteix en industrial tèxtil i constructor immobiliari.

Els quadres falangistes o del *Movimiento* són molt poc brillants i influents al Mataró dels seixanta. Hi ha un grup important que s'ha desencisat i perd tot interès per la política. Es reuneix en una tertúlia, *El Candil*. Dominen el diari de Mataró (Navarro-Moreno) i la Ràdio de la primera època, depenent de la CNS. O prenen actituds de personatges singulars com en Lluís Soler.

L'oposició va ser aixafada en els seus primers intents comunistes amb les detencions de 1951 i 1956 dels nuclis del Forn del Vidre.

A principis dels seixanta l'oposició política és minsa i incipient.

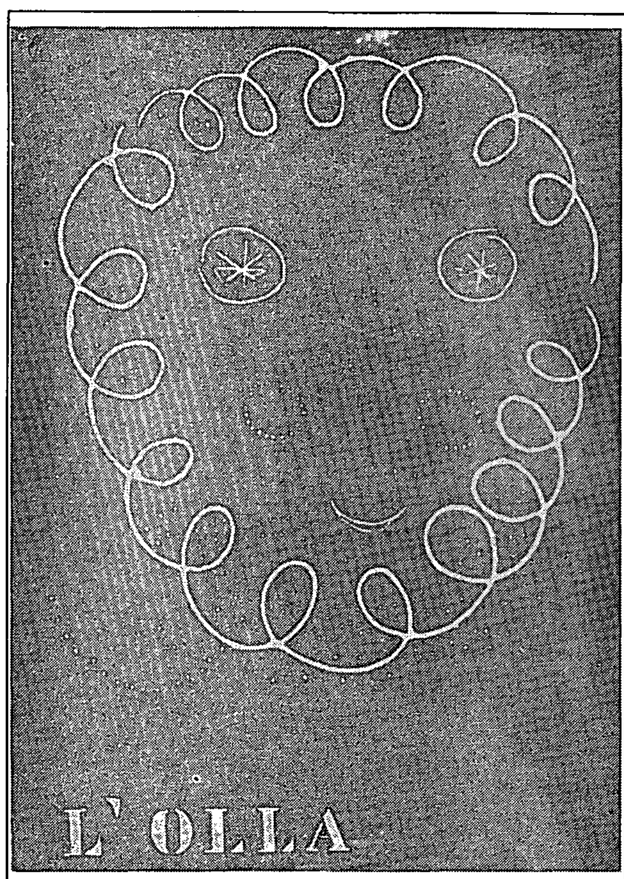
Cal destacar en primer lloc alguns grups de tradició i procedència anarquista; en Cisquet Sala pescador, en Vergés de can Gassol o en Martí Bernasach de can Marot, i els grups resistents del Forn del Vidre (Massafrets).

També la influència de la detenció de Jordi Pujol i dels fets del Palau, amb la consolidació del CC (Cristians-Catalans) amb forta influència en l'inici de les activitats del Moviment Escolta, una de les principals escoles, juntament amb la JAC i la JOC, en les quals es va forjar la joventut del 68 mataronina protagonista de la lluita contra el franquisme. Es fan les primeres pintades, es graven duros, es reparteixen papers en solidaritat amb Jordi Pujol, condemnat en Consell de Guerra.

S'agrupa i comença a reunir-se un nucli que formarà la futura Unió Democràtica. Els Bartra, Martínez, Sivilla, influeixen tímidament i amb gran prudència. Són, però, part important d'institucions com l'Òmnium Cultural, amb una tasca important de resistència, concretada en el treball de persones com el Sr. Clariana.

Cultura i política formen també un tàndem de resistència i en aquest marc es poden enquadrar experiències híbrides com el Cine Fòrum (Segarra, Ramis, Fradera, ...), el Racó d'en Terri o el Grup de Cultura d'Unió de Cooperadors, que pren el relleu de la defensa del cooperativisme. També cal fer esment, perquè correspon a la dècada dels 60, del ressorgir tímid i fugisser de la premsa lliure d'oposició, primer amb *L'Olla*, de la mà d'Acció Catòlica, i després, al 63, amb la primera etapa d'*El Maresme*, amb la gent de *L'Olla*, l'Oriol Quadrada, en Jaume de Torres i els demòcrata-cristians.

Els moviments de renovació pedagògica neixen també a la dècada dels seixanta per superar l'ensenyament públic clarament desprestigiat i

Portada del primer número de *L'OLLA*, publicació de la JAC

Portada del primer número del setmanari *El Maresme*, data 5 de desembre de 1969.

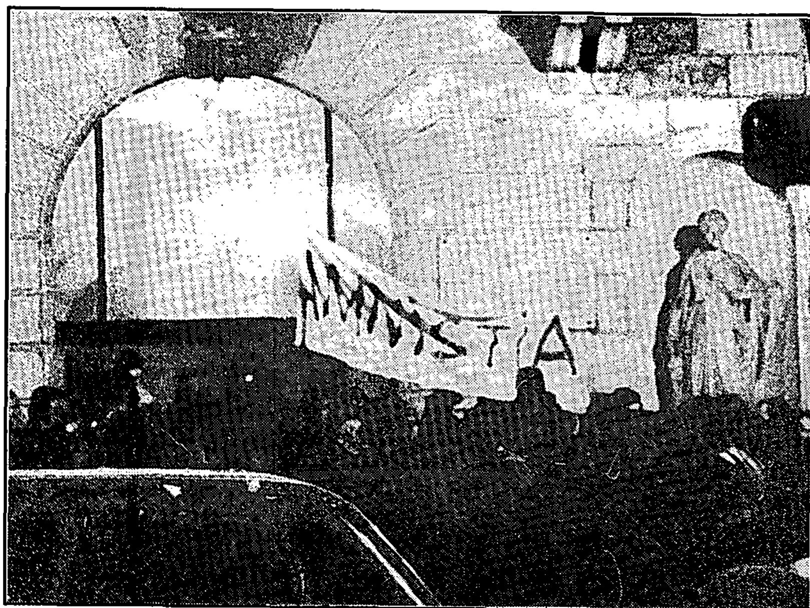
minoritari (800 places als seixanta) i el conservador ensenyament religiós privat. Podríem definir tres tendències: la del GEM, de la mà de Manel Mira i Emília Morín, amb un model dirigista que topa amb els mestres; la d'Anxaneta, que aglutina capes mitjanes i il.lustrades i és un model de participació de pares i mestres, amb un predomini d'aquests; i el popular de l'escola de Cirera, del parvulari Patufet i finalment dels Bons Amics, porta del moviment d'entrada de les tendències innovadores a l'Escola Pública en clar creixement demogràfic.

Es constitueix el primer nucli del Front Nacional de Catalunya propiciat per la parella Jordi Ferrer i Montserrat Manent, que suposa l'entrada en política d'un grup de joves escoltes, Miquel Reniu, Vicenç Mora, i qui escriu això. En pocs mesos l'intent no reïx i s'esgota.

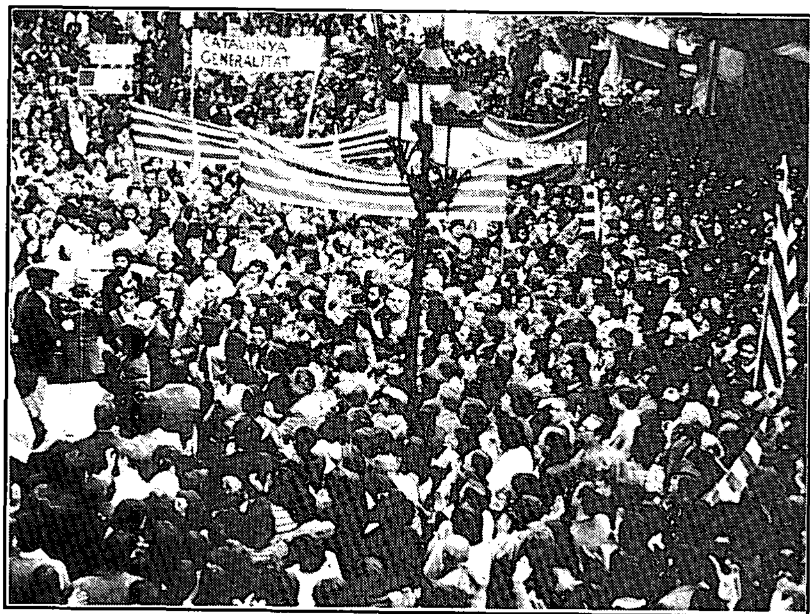
Els nuclis de gent jove d'Acció Catòlica, amb alguns escoltes i gent procedent del CC, s'integren primer en el FSF i després en el FOC, organitzacions importants en l'aspecte de la formació (Manel Brullet, Quico Oller, Agàpit Borràs, Xavier Manté, Pere Claveria, Rafel Montserrat, Montserrat Brullet, Manel Torres, Quico Roca, Pep Manté, ...). El primer nucli de gent de classe mitjana, estudiants, en el decurs de la dècada, comença a integrar-se amb joves obrers procedents de la JOC i l'HOAC (Manel Cusachs, Victòria Lázaro, Joan Abril, Maya, ...) o de les activitats iniciades amb la gent dels nous barris, en especial Cerdanyola i Cirera (Miquel Torner, José Moreno, ...) en les seves escoles i centres parroquials.

La cèl·lula del FOC a Mataró va ser de les més importants dels últims temps de l'organització; a la fi de la dècada aglutinà un grup important d'obrers (cal destacar M. Rosa Salicrú) i va donar lloc a futures organitzacions a l'esquerra del PSUC, les GCR, M-L, Cho-Ches, on s'agruparen un nucli important de resistents al franquisme (Mercè Bosch, Eduard Huertos, Maria Majó, Montse Brullet, Tina Brullet, M. Rosa Ferrer, Manel Mas, Jordi Montserrat).

Al final de la dècada i principis del 70 funcionen i es consoliden a Mataró grups importants de marxisme maoista, ML-FRAP (V. Ligos, Núria Massafrets i un grup de joves obrers) i de trosquisme, PT (Carles Manté, Tarsici Aragó, ...).

Manifestació davant la Casa de la Ciutat. Darrers anys setanta (?). Fotografia MASMM. Arxiu d'Imatges.

Manifestació *Volem l'Estatut* (1977) davant la Casa de la Ciutat. Fotografia MASMM. Arxiu d'Imatges

L'altre nucli fonamental de la dècada és el PSUC, que reneix a Mataró juntament amb la fundació de CCOO i l'arribada de López Bulla i de Jordi Casals. CCOO arriba a ser en els seus inicis un moviment unitari a Mataró, que es trenca a finals dels seixanta per l'oposició dels nuclis d'esquerra i per l'enfortiment dels lligams de transmissió entre CCOO i PSUC. El PSUC, en canviar la dècada, amb el seu total control del sindicat i la utilització de fórmules de convergència com l'Assemblea Democràtica de Mataró, arriba al final del franquisme com la força més important de l'oposició, amb la desaparició dels petits nuclis a la seva esquerra, tot just mort en Franco, i la pervivència simbòlica de grups anarquistes dividits. No em consta cap mostra de participació socialista, ni de la UGT, en aquest període. Els nuclis de cristianisme de base militen decididament dins de CCOO i del PSUC.

Els quadres socialistes de la ciutat que tenen història política antifranquista procedeixen de les organitzacions frontistes (FSF-FOC) i els seus derivats d'esquerra marxista.

És a mitjan anys setanta quan comencen a sorgir a Mataró els grups socialistes, amb la fusió del Reagrupament i el PSOE, i amb la figura de Joan Majó com a líder. O els grups que posteriorment fundarien Convergència amb els quadres clàssics de l'època resistent (Pim Montserrat, Narcís Majó, ... i alguna cara nova encapçalada per en Ramon Pla).

La història política mataronina des de la mort del dictador és ja una història molt recent que deixarem per a una altra ocasió, a part d'algunes pinzellades estadístiques que donarem en parlar de l'Ajuntament.

L'AJUNTAMENT.

La primera institució local i pota del trípode ideològic del corporativisme feixista, el *Municipio*, era sens dubte un fidel reflex del que passava a nivell d'estat.

Com queda dit, l'omnipotent Sr. Crespo mana, és procurador en Cortes, fa bons negocis i s'envolta de mitjanies que no li fan ni ombra, ni feina.

Fins a l'any 1966 no té oposició, i és en aquest any quan hi ha les primeres eleccions pel *Tercio*

L'alcalde Sr. Francesc Robert i Graupera, acompanyat dels Srs. Francisco Salas Moret, tinent d'alcalde, i Xavier O'Callaghan, jutge de Primera Instància, en la inauguració de la Fira, l'any 1974. Fotografia Masachs. MASMM Arxiu d'Imatges.

desbordat a Ensenyament, en Taberner, per la dreta, i en Joan Cebrià desapareixen. És sentiment comú que en Salas va fer la seva feina com un bon i sempre amable alcalde, però que no podia fer res donades les circumstàncies.

L'abril de 1979 el post-franquisme dóna pas a les primeres eleccions municipals, i l'Ajuntament i els vots queden dividits en 3 grups quasi iguals amb un lleuger avantatge del nou partit socialista. Conseqüència, 8 consellers i alcalde, Joan Majó, per als socialistes, 7 per als convergents i per al PSUC i només 3 per a UCD, que té el govern de l'estat.

Familiar i entren a l'Ajuntament en Rei, l'Amorós i fins i tot el jove Agustí Valdé, que després de successius canvis encara és avui a l'Ajuntament com a membre de l'indefinit grup mixt.

L'oposició minoritària crida, exigeix, pregunta, però no pot fer res més.

El primer canvi important en l'alcaldia el personalitza Antoni Martí Coll, que té la papereta de substituir Pedro Crespo l'any 1972. No sé què va passar, o si va veure que no hi havia res a fer, però el cert és que tot intentant alguna mesura modernitzadora, al cap d'un any plega i nomenen Francesc Robert, que era conseller, i el substitueix. Amb una actuació preludi del suarisme, en Robert dóna un impuls a la ciutat que surt del llarg marasme anterior amb un creixement demogràfic i especulatiu que la destrossa, sense serveis, escoles, ni zones verdes. Promou com a acció més espectacular el Parc Forestal. Tot i que el 1973 hi ha novament eleccions del Terç Familiar, els terços corporatius i sindicals encara són controlats per l'antiga *camarilla* i, per tant, Robert fa d'alcalde amb un to totalment personal. Deixa l'alcaldia a Francisco Salas Moret el febrer de 1977, per passar a fer carrera política amb l'UCD des del Govern Civil de Tarragona.

Salas va tenir dos anys difícils amb manifestacions i pressions de les forces socials que aixecaven el cap i prenien força a la ciutat. I si ja havien sortit per l'esquerra els consellers Fàbregas i Boixet arran de la repressió del Primer de Maig de 1976, també abandona l'Ajuntament Fede Herrero,

Es produeix a la ciutat el *Pacte de progrés* entre PSC, PSUC i Convergència, i s'estrenen uns primers quatre anys de reconstrucció de l'ajuntament amb unió, una pila d'il.lusions i de problemes, i una fatal manca de mitjans en plena crisi econòmica de finals dels setanta, la més fonda i forta de les de tot el període, fins ara. L'acció de l'alcalde és de caire personalista i amb grans projectes que es posen en marxa, escoles, guarderies, port, places...

L'eufòria socialista del 82 dóna pas a l'abassegadora victòria socialista de les municipals del 83. Majoria absoluta en detriment de l'altre partit d'esquerres, el PSUC. Convergència es manté i la dreta estatal continua essent testimonial. Poc temps després de ser elegit, en Joan Majó plega, i és substituït pel seu segon, en Manel Mas, que inaugura un període d'alcaldia socialista que encara perdura avui. Es manté un pacte d'esquerres amb el tàndem Segarra-Milà, però al final també es trenca. Convergència inicia el seu paper d'oposició.

A les eleccions de 1987 es repeteix la història i el PSC-PSOE, amb en Mas i una llista clarament continuativa, manté la majoria absoluta. Iniciativa per Catalunya, que s'estrena, obté un resultat mínim amb l'entrada del PCC i resten l'incombustible Milà i en M. Ponce. Convergència es menja totalment el vot cap a la dreta i puja una mica, però sense deixar el seu paper d'oposició.

L'Ajuntament s'estabilitza i entrem a les eleccions de 1991 on, mantenint-se essencialment la situació, ni la lleugera puja convergent, ni l'aparició

TRABAJO TREBALL

SENTENCIA EN LA CAUSA DE "CAN MARCHAL"

La Audiencia Provincial de Barcelona ha dictado Sentencia en la causa contra Francisco Oswald Marchal, Director-Gerente de la extinguida empresa Juan Marchal, S.A., de esta ciudad, por no haber satisfecho al I.N.P. las cuotas de Seguridad Social que descontaba del salario de los trabajadores de dicha Empresa. Considera el Tribunal, en su Sentencia, que ello constituye un delito de estafa del artículo 533 del Código Penal, y condena al encausado a la pena de multa de UN MILLON TRESCIENTAS CINCUENTA MIL PESETAS, con la de 180 días de arresto sustitutorio, en caso de impago, e imponiéndole las costas procesales; asimismo le condena a que abone al I.N.P. toda la cantidad defraudada, que supera el millón de pesetas, cuya suma es la que fue retenida del salario de los obreros y no satisfecha a dicho Instituto.

Hemos de celebrar la decisión judicial en cuanto admite que, en estos casos, existe delito y concretamente el de estafa. Se considera al responsable del mismo (en este caso Francisco Oswald) como un estafador, que ha perjudicado a los trabajadores a su servicio.

Celebramos también que se aplique el Código Penal a aquellos que, como ha ocurrido en este caso, pueden apropiarse del dinero de los obreros a su servicio, con grave perjuicio para los mismos.

Existe la impresión, corrientemente que una posición privilegiada sea patente de honradez, pero la realidad, algunas veces desmiente esta impresión. Recordemos como ejemplo los casos de MATESA, el del Ayuntamiento de Vigo, el del ex-Alcalde de Tarragona, el de las constantes estafas en «negocios relacionados con la venta de viviendas, etc., etc.

Es de alabar la conduca del Jurado de Empresa y de los trabajadores de «Juan Marchal, S.A.», que decidieron denunciar y que han mantenido, en todo momento, la acusación particular en el proceso.

Ello representa, tras el éxito obtenido, el merecido castigo para el culpable, a la par que ha de servir de aviso a cuantos, como aquel puedan actuar en forma tan gravemente antisocial.

Sentència sobre can Marchal, publicada al setmanari *El Maresme*, núm. 2, 12 desembre 1969.

testimonial del PP ni el manteniment minoritari d'IC, amb dos consellers, fa perdre la majoria als socialistes, si bé perden l'absoluta i es veuen precisats d'un pacte de govern amb IC, que és el que actualment governa la ciutat.

Però això no és història, ja és present...

EL MOVIMENT SINDICAL.

Amb clara vinculació al procés polític de resistència, a l'econòmic del creixement industrial i comercial, i al social de canvi d'una situació repressiva i tancada en el verticalisme cap a una democràcia liberal de llibertats sindicals, el procés de lluita sindical, moltes vegades indissolublement lligada a la lluita política, va marcar també el Mataró de la nevada.

Ja queda dit que els nuclis sindicals comunistes o anarquistes varen ser decapitats, tot just renéixer, al Forn del Vidre amb les detencions del 51 i del 56.

L'any 1963 el Sindicalisme Vertical de la CNS, segona porta del corporativisme del règim, encara belluga la cua com a centre de resistència als tecnòcrates de l'Opus i encara controla l'aparell i convoca l'últim Congrés Sindical purament verticalista. La vella guàrdia té presència a la CNS, i a través d'ella a l'Ajuntament i a la premsa del *Movimiento*. Siquier, Moreno, Navarro, Prat,... són noms *clàssics* de molts anys.

No obstant això, l'inestable sistema capitalista que es va implantant comença a ensenyar les dents de serra de les seves crisis i, en plena època de desenvolupament, comença els anys 64-65 una primera crisi que afecta importants indústries clàssiques de la ciutat i que, sens dubte, propicia els primers nuclis de sindicalisme a les empreses; Martí i Moragues a can Marot, Bravo a can Marchal i els joves Barrena al tèxtil o Antonio Rodríguez a la construcció.

Al desembre de 1964, amb la crisi i el tancament de can Marchal, es dóna un fet important; la justícia processa, i després condemna, per primera vegada, un empresari per frau a la Seguretat Social, a denúncia dels treballadors. La notícia es publica en el número 3 del recent aparegut setmanari *El Maresme*, i les pressions fan que es tanqui la Secció de Laboral i s'acomiadi el redactor.

Al 1965, en plena crisi, arriba a Mataró en José Luís López Bulla; no sols és clau per a la renaixença del PSUC sinó que, a remolc de la crisi de l'empresa Sant Gall, es constitueix la primera cèl.lula de Comissions Obreres, en reunió celebrada sota la protecció de l'església de Sant Josep i del seu vicari Julià Cots Canut.

A Comissions, que realment són unitàries i aglutinen tota l'oposició sindical al verticalisme i la lluita contra el sistema, s'hi afegeixen els nuclis de la JOC i l'HOAC: Victòria Abril, Lea, Abril, Maya. La CNT dóna fe de vida de la mà d'en Vergés que el 1966, junt amb en Cisquet Sala, pescador, seran els primers detinguts sindicalistes de la nova època.

El punt àlgid de les Comissions com a moviment unitari, tot i que ja hi ha pugna entre els sectors del PSUC i els esquerrans, el marca a Mataró el Primer de Maig de 1967, quan són detinguts membres d'una generació de joves cadells, Palacio, Àlvarez, Montoro,... o el Primer de Maig de 1968 on som detingudes 28 persones, moltes d'elles de conegudes famílies de la ciutat, junt amb els sindicalistes.

A la fi del 69, sobretot amb el primer Estat d'Excepció, les detencions a Mataró són abundants, els judicis al TOP es succeeixen, en López Bulla, sobretot, passa per molts processos i per la presó, on fins i tot contrau matrimoni.

En Solís Ruiz no ha aconseguit, a través del Congrés de Tarragona, apuntalar l'edifici vertical, i la gent de Comissions tot just arribada en pren el control a principis del 70. Fins a l'arribada de la llibertat sindical, vindran uns anys caracteritzats pel gran esforç d'implantació a les empreses i per una certa crisi de Comissions, en deixar de ser unitàries en contradicció amb grups i grupuscles d'esquerra, però no amb qui després renaixeria de les cendres, la UGT, que no apareix fins a la fi del franquisme.

És la fi del sindicalisme vertical, substituït per una CNS on conviuen antics funcionaris i gent de Comissions, que dóna pas a la Llei de Llibertat Sindical; el moviment obrer perd el seu caràcter unitari i es desmembra entre Comissions, UGT, USO i una CNT dividida, de la qual posteriorment neix la CGT. Els intents de sindicalisme nacionalista no aconsegueixen mai sobresortir.

LES EMPRESES.

Es pot fer una anàlisi de la indústria mataronina sorgida de la guerra civil, però, en especial, de les tres dècades que van de la nevada cap aquí.

Sens dubte és una anàlisi que ajuda molt a veure l'evolució de la situació econòmica i social de la nostra ciutat.

Una ciutat que pivotava sobretot a l'entorn de la indústria tèxtil, però que no s'ha sabut diversificar, i que ara inicia una fase de creixement dels serveis, incloent en aquest apartat el de la comercialització, o petita indústria del gènere de punt, o del tèxtil en general.

Amb els *Planes de Desarrollo* d'en López Rodó s'inicia una nova època de l'economia espanyola, i també la crisi cíclica del tèxtil. L'estraperlo ha estat substituït per l'especulació, en base al creixement migratori i les necessitats de renovació i creació d'habitatges, i així els grans capitals financers inverteixen sobretot en els grans negocis immobiliaris.

A Mataró no som una excepció, són els especuladors i els immobiliaris qui es fan rics i no pas els fabricants, ofegats per les despeses financeres i per l'increment dels costos socials. Naturalment a vegades fan les dues coses.

Un exemple flagrant de tot això succeeix l'any 1963 amb la *venda* dels terrenys del *cuartel*, operació que donà lloc a l'avinguda Jaume Recoder, que va ser qui, com a president de la Caixa d'Estalvis de Mataró (ara Laietana), va promocionar l'àmplia acció especulativa que, beneïda al final per l'Ajuntament, va fer créixer els desmesurats edificis que originaren una zona més densa que un barri del Japó. Naturalment el negoci va ser per a la Caixa i uns quants constructors.

Però la cosa més greu és que el solar era una donació del poble de Mataró a l'Exèrcit i hauria estat ben lògic que, desafectat, hagués tornat a la ciutat, que hauria pogut disposar d'un gran bé urbanístic i no especulatiu. Fins i tot ex-alcaldes, com en Josep Soler Moreu, varen intervenir per demanar-ho i grups falangistes també. En Pedro Crespo es va fer convenientment neutral i al final el poder econòmic s'imposà i es consumà la gran operació emblemàtica de la nostra Caixa.

Davant de tot això, els empresaris no es reciclen, no creuen en la formació, ni apliquen nous mètodes, i a cada crisi cau un grup nombrós d'empreses emblemàtiques, generalment de tipus familiar. La llista seria molt llarga en les crisis dels 64-66 o dels 76-80. La ciutat, que ha crescut molt, troba des dels seixanta la fórmula de l'economia submergida, de l'empresa a petita escala, i d'això treu forces de subsistència i es creen noves generacions d'empresaris, que tampoc no es prenen la formació com a tasca fonamental.

La caiguda de la construcció a finals del 70 crea un nucli d'aturats de més de 50 anys, que constitueixen una bossa de pensionistes o que inicien un lent procés de tornada al poble d'origen. Les crisis del tèxtil formen també una bossa de situacions d'invalidesa com a únic recurs per mantenir un ingrés segur i l'assistència sanitària.

Es pot llegir al diari oficial *Mataró*, el 1963, un article on l'autor es queixa que les treballadores oficials tèxtils, sorgides d'una empresa on han fet l'aprenentatge, es compren una màquina i s'instal.len a casa fent la competència a baix preu. És un bon precedent de la història dels propers 30 anys.

Els gremis, integrats primer en el sindicat vertical i després independents, o les noves patronals, no han tingut a la ciutat un paper aglutinant i modernitzador, fins a l'època actual on altres circumstàncies han començat a potenciar gremis de

resistència com la Unió de Botiguers o a promoure el Gremi del Tèxtil amb serveis d'informació o formació.

L'estructura pobra de la formació professional i el retard de les vacil.lacions en l'obertura d'escoles universitàries apropiades a les activitats productives de la ciutat, han constituït també factors claus en l'empobriment del teixit productiu.

LA SOCIETAT.

Sense més pretensions que les d'unes pinzellades finals, deixem constància d'algunes notícies que el futur ha anat conformant.

El periòdic *Mataró* l'any 1963 valia 1,50 pessetes i en el curs de l'any puja a 2 pessetes. És una dada per comparar. Avui val 50 pessetes i no ha variat tant com el preu.

El 1963 és un any fita de grans celebracions i aniversaris ciutadans. N'esmentarem alguns:

225 anys dels Escolapis de Santa Anna, 75 anys de l'arribada dels Maristes i 50 anys del col.legi Sant Josep.

50 anys del Club de Futbol Mataró, que ha anat a menys al llarg dels anys.

50 anys de vida sacerdotal de mossèn Pere Solà, rector de Sant Josep de Mataró.

IV Centenari de la reforma Teresiana, amb l'espectacular arribada i processó del famós braç incorrupte de la santa, que després el *Caudillo* usà com a talismà.

Però sobretot, per la seva importància i esplendor, el centenari de la Caixa d'Estalvis de Mataró que, sota la presidència de Jaume Recoder, organitza unes celebracions *por todo lo alto*, sobresortint un gran dinar de gala al Clavé, convertit en un jardí, que provoca les primeres crítiques conciliars del nou arxiprest davant de l'ostentació, i el concert de l'Orfeó Mataroní al *Monumental*, d'on sorgeix una cançó popular de contestació *Els Imponents*, petit himne de guerra local que perdura fins avui.

Un funcionari del *Ministerio* promet, de nou, un *Varadero* per a embarcacions de pesca, però encara no es comença el procés del *Puerto turístico* que ve a continuació.

Fins i tot es parla de la instal.lació d'un *Aeródromo*. Però sobretot té efectes premonitoris l'inici del projecte de l'*Autopista de la Costa Brava*, que després es convertirà tan sols en l'autopista Barcelona-Mataró, la primera de peatge de l'Estat espanyol, mal costum que continua en l'actual perllongament cap a Palafolls.

El mullader que es muntà per la idea és important. L'oposició dels pagesos, fins i tot de les no sospitoses *Hermandades Sindicales de Labradores y Ganaderos* és total. Parlen de la instal.lació al Maresme de la *Muralla de Berlín* i proposen desviar-la cap al Vallès. Com a mal menor accepten de construir-la com una cornisa, sota l'exemple de la Costa Brava.

Col.legis professionals, Cambra de la Propietat i capitostos sindicals també es pronuncien en contra en un primer moment, però aviat canvien la seva postura i donen suport a la infrastructura, amb la decepció d'alguns de bona fe. A la premsa oficial proliferen els articles amb títols com *Autopista Sí o No?*.

Motiu principal de preocupació a la ciutat és el tema urbanístic. El creixement dels barris es fa sense planificació, sense serveis. El Pla MAT arriba quan ja és impossible parar la destrossa dels voltants, del Front Marítim, del teixit periurbà. Ja hem comentat els efectes de l'especulació sense cap control legal ni administratiu.

A conseqüència del creixement, manquen molts serveis, sobretot els escolars. A la dècada dels seixanta i principis dels setanta la meitat dels pàrvuls i nens són sense escolaritzar, uns cinc mil. A finals dels seixanta comença la massiva construcció d'escoles públiques que passaran a absorbir aquesta meitat de la població escolar.

PER ACABAR...

Manquen coses, potser hi ha algun error de dades, segur que m'he deixat noms importants, però aquestes ratlles no volen passar de ser el reflex d'una memòria, ajudat de quatre dades recollides, d'ençà que va nevar el 62. Mataronins il.lustrats, historiadors i gent més sàvia i preparada, ben segur que em poden esmenar alguna plana. Per part meva sols vull que les quatre idees serveixin com un punt de reflexió, de referència, sense cap ànim d'empipar ningú.

Josep M. Manté i Spà

La vida cultural mataronina durant els anys seixanta i setanta és examinada per Josep Fradera i Soler, crític de cinema, autor de teatre i promotor o protagonista de moltes activitats culturals i que ha estat regidor de Cultura de l'ajuntament de Mataró.

DIVAGACIÓ SOBRE LA CULTURA LOCAL, DES DE L'ANY DE LA NEVADA -1962- FINS ALS INICIS DE LA DEMOCRÀCIA

Hi ha moltes acceptacions per definir la cultura. Una, per mostra. La cultura és sinònim de civilització. La fem nostra, entre d'altres, perquè no la considerem pas un malencert. Sí, la cultura podria ben bé ser tot allò que l'home s'ha anat incrustant a sobre des d'abans del paleolític fins avui dia.

Per altra part, ningú que sigui sensat, pot negar que el poble català i, naturalment, Mataró, és i era un poble civilitzat. Durant els anys del franquisme, però, es podia dir que civilització i cultura estaven força distanciades, si ampliem el raonament dient que la civilització no pot ser tal, o completa, sinó viu dins d'un respecte i d'una llibertat ben entesos. Per tant, continuant aquesta línia, cultura és igual a civilització, sempre que es mogui dins d'una llibertat plena i activa, on totes les formes de vida i de coneixement puguin tenir un conreu harmònic.

I a totes aquestes formes de vida i de coneixement, hi podem incloure les influències històriques, tradicionals, científiques, literàries, etc., considerant que tot això, i més, és allò que l'home ha anat acumulant al pas dels segles, com a fruit de les experiències passades i pròpies, obtingudes per l'instint o per l'estudi i la investigació, tant material com espiritual.

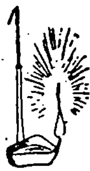
El Mataró de l'any 62 estava, com qualsevol altra ciutat catalana, immers dins d'un sistema cultural alié, absorbent i artificial. I ja que hem començat amb aquell símil, direm que es trobava dins d'una civilització encotillada per una forma de direcció única que, per altra part, negava sistemàticament la nostra identitat.

Hi havia també, com a tot arreu —i dic per endavant i molt seriosament que no pretenc pas de jutjar ningú, ni persones ni actituds— els ciutadans que, amb més o menys bona fe, col.laboraven obertament amb el sistema establert i mantingut per la força. Altres, més pragmàtics, pensaven que ja vindrien temps millors, que *allò* no podia durar gaire i que, mentrestant, era convenient de *fer coses*. Potser ara, a tants anys vista, podem creure que apuntalaven un sistema que no s'ho mereixia, però ells pensaven que eren com un nexe amb aquell abans prometedor que es va trencar violentament, com l'anella d'una cadena que mai no s'havia hagut d'interrompre. Repeteixo, no m'atreviria a dir si feien bé o malament i també penso que potser ningú podria tirar la primera pedra. També hi havia altres persones que lluitaven obertament, i igualment *feien coses* clarament contràries al referit sistema i s'enginyaven per anar-lo soscavant, burlant com podien l'estúpid sedàs del control, i portar a la llum pública opinions contràries a les oficialment establertes.

Per altra part, les influències externes eren cada dia més variades. No s'estava pas tan aïllat per no sentir aquestes influències per molts mitjans. Les comunicacions, els estudis, els viatges, de nosaltres a fora i dels de fora que, massivament, venien a nosaltres. Les contrastacions de pensaments i, sobretot, potser una afluixada del sistema, per cansament o per impotència, i l'adquisició de la majoria d'edat d'unes generacions ja més conscients després de la tragèdia fratricida.

Així, ara podríem parlar de l'evolució de la cultura de masses. De l'obsessiva cultura de la imatge

Lunes, día 19
Martes, día 20
Miércoles, día 21
Jueves, día 22

EL CANDIL

Se complace en invitar a todos los matrimonios de Mataró, a las

"Cuatro charlas sobre el matrimonio"

que pronunciará a las diez de la noche en la sala de exposiciones del MUSEO MUNICIPAL, el ilustre charlista, premio Nacional de Literatura

ADRO XAVIER

junio de 1967

Programa d'un acte de la tertúlia *EL CANDIL*

amb la proliferació, després del cinema, de tants nous sistemes àudio-visuals, de la cultura de la paraula, de l'escrita, de la cultura social, etc., etc.

Aquí podríem fer una relació extensíssima de tot el que es va fer a la nostra ciutat durant tots aquests anys, relacionats amb el que per entendre'ns en diem cultura. Repassant hemeroteques i copiant-ho tot, aviat (és un dir) estaríem. Però no crec que es tracti d'això, que és a l'abast de tothom, encara que hi ha aspectes que, encara que no sigui de forma exhaustiva, val la pena de ressenyar.

Exemples. El debut d'un jovenet actor anomenat Joan Pera. El de Josep Lluís Comerón com a director de cinema. El premi *ÚNICA*, el màxim guardó de cinema amateur per a en Joan Pruna amb *Nosotros y las manzanas*. La primera exposició de l'escultor Manuel Cusachs. En Rovira Brull i el forjador March, fent la llàntia votiva del Maresme per al monestir de Montserrat. La mort del mestre Vilamanyà, i amb ell la de la Banda Municipal, de tant arrelament popular. La continuació de FILM IDEAL CLUB, una de les primeres tribunes polítiques de Mataró, on tots aprenguérem una mica a exposar les nostres opinions i, el més important potser, d'acceptar-ne de contràries, i que ens va permetre de conèixer molts títols maleïts del cinema universal. I no parlem dels comentaristes, gent a vegades marginada dels circuits oficials, que sense els fòrums no hauríem sentit mai.

I, posats en aquest aspecte de les tribunes públiques, existien el CANDIL, de filiació falangista, on a vegades també se'ls feia algun gol, i que pretenia de ser una rèplica del RACÓ del Casal o del CALIU, que sota l'aixopluc del Centre Catòlic també donava l'oportunitat de contrastar pensaments. El RACÓ, però, va ser la tertúlia més important de Catalunya. Iniciada el 1949 per en Terri, sota la protecció de l'Aliança, amb el cap visible del recentment desaparegut Joaquim Casas i la col.laboració principal del malaguanyat Antoni Comas. El RACÓ, doncs, amb policia o sense, va durar 29 anys, que aviat és dit. Allà s'homenatjaren figures proscrites, com Pau Casals i Puig i Cadafalch, i s'hi parlà de tot, fins del sexe dels àngels. A vegades directament, altres amb mitja paraula, però hi passà tota la flor i nata de la cultura catalana. Més de cinc-cents conferenciants. Cultura Popular, amb majúscula, gairebé sempre.

Quant a publicacions escrites existia *MATARÓ*, el successor del *Diari de Mataró*, adscrit però a la xarxa de *FET Y DE LAS JONS*, que a part de ressenyar moltes activitats locals, la cartellera d'espectacles i les esqueles, no s'oblidava mai de refregar-nos en primera plana —com ai! era la seva obligació— *El día del Caudillo*, *La conmemoración del 18 de Julio*,

"CALIU" es complau en convidar-lo el proper dimarts dia 26, a les 10 de la nit, a la lectura del

«DIARI D'UN ORFEONISTA»

a càrrec del mestre i compositor **ELISARD SALA** il·lustrada amb interpretacions en disc per l'**ORFEÓ de SANS** i l'actuació personal de la soprano

ANGELS SIRERA

i la contralt

ROSER GRAÑÓ

acompanyades al piano pel **Mtre. ELISARD SALA.**

Mataró, Gener 1960.

Invitació del *CALIU*

CASAL

GRUPO DE ARTE Y LITERATURA

M. Palau, 25 MATARÓ

"El Racó" acogerá el próximo sábado, día 1 de Decembre, a las diez de la noche, a D. ALEXANDRE CIRICI PELLICER

quien tratará sobre el tema: "" ART I SOCIETAT ""

Rogamos su asistencia.

FOMENT MATARONÉS (Secció de Cultura)

Sr.

calle ... n.º

Invitació a una sessió del grup *EL RACÓ*

El Día de la Liberación, l'aniversari del Capità General o del Governador Civil, o els *25 Años de Paz*. Fins a l'any 1969, que apareix *EL MARESME*, setmanari majoritàriament català, clarament progressista, que criticava fins on podia i una mica més, i que va iniciar la vida d'una premsa més preocupada per la societat viva que per les faramelles oficials carrinclones i forasteres. Clandestinament sortien publicacions del PSUC i, obertament, butlletins d'associacions, entitats, veïnats, esportives, religioses i de col·legis professionals, donant compte de les seves activitats i projectes, però, a part de les polítiques clandestines, gairebé mai no incloïen escrits d'opinió que no fossin favorables al sistema imperant.

L'any 1965 apareix *ILURO SPORT*, que va durar fins al 78. Revista esportiva amb cara i ulls, en castellà, naturalment, i que dotà la ciutat d'un òrgan informatiu, en la seva especialitat, amb força dignitat.

El 1978 apareixen els *FULLS* del Museu Arxiu de Santa Maria, publicació quadrimestral, que documenta temes locals ben diversos, d'arqueologia, història, art, tradicions, etc., i amb una destacada informació gràfica.

I, finalment, mencionar un paper digne de ressaltar, una revista satírica, *LA PIPA D'EN ROC*, de vida efímera —maig del 78 fins a juliol del 79— de caire molt difícil, perquè sempre aixeca butllofes a algú. L'intent seguia una tradició que, abans de la guerra, a Catalunya tenia destacats exponents.

Cal tenir present que la dictadura franquista havia degollat radicalment totes les publicacions anteriors al 39. Cap, ni una de les existents no pogué reprendre la seva vida. Ni les dretanes, ni les religioses, ni sobretot, les més catalanes. No fos cas que ens contaminéssim. Les noves generacions havien de ser asèptiques o, si més no, de color blau. No com el cel o el mar, sinó com una determinada camisa. A més, tot el que de mica en mica va anar sortint, estava sotmès a una rígida censura.

L'any 1962 el Premi Iluro de la Caixa d'Estalvis Laietana, la Caixa de Mataró, en feia quatre que existia i, sortosament fins avui, ha anat acudint a la cita anyal amb una llarga llista de títols d'estudi de la nostra història o realitat actual, de Mataró i comarca. Els llibres més importants d'en Casas, *L'Enterrament* o *Cel.luloide Ranci*, ja tenien uns quants anys de vida, però en Casas seguí publicant i sobretot alguns dels seus treballs periodístics, en castellà, també, naturalment, són dignes de mencionar. A més conreava amb molt d'encert la crítica musical amb el pseudònim ARCO.

I ja que hem esmentat la música, cal destacar també el lligam del mestre Cristòfol Taltabull amb Mataró, empremta potser no prou valorada, ja que el mestre Taltabull era una de les personalitats més destacables de la música catalana. Possiblement en altra època o en altre país, hauria tingut, sense hipèrbole, un renom internacional. Als 140 anys del naixement de mossèn Blanch, s'interpretà el seu *Miserere* i, no cal dir, seguia com a acte central de la nostra Festa Major, Les Santes, la seva *Missa de Glòria*.

Havia existit una Associació de Música, continuada amb moltes dificultats per les JOVENTUTS MUSICALS que, per problemes econòmics, tingueren una vida força curta a la nostra ciutat. Es feien alguns concerts a la biblioteca de la Caixa, al Monumental, però després d'uns intents per assegurar la seva supervivència, va desa-parèixer de les activitats. Després van sorgir el cor dels PUERI CANTORES, també el COR MADRIGALISTA i l'ORFEÓ MATARONÍ. També va néixer la Cobla COSTA DAURADA, cosa que significava que ja es podia ballar tranquil·lament la sardana.

Quant a la plàstica, existia la Sala d'Exposicions de la Caixa, on s'exposava amb certa regularitat; també la Col·lectiva Sant Lluc i també les primeres aventures agosarades en aquest camp a la sala del Museu Municipal. A destacar la presència a Mataró del barceloní Eduard Alcoy, afincat a Mataró, i els ja esmentats Rovira Brull i Manuel Cusachs, junt amb els germans Arenas. Sense oblidar la tasca pedagògica i arqueològica d'en Marià Ribas, un altre mataroní modest però tenaç, a qui potser tampoc se li ha fet prou justícia.

Sabem també, naturalment, que l'ensenyament no sols és cultura sinó que representa els fonaments i els inicis que han de despertar les inquietuds. Hi hagué durant aquests anys la creació de gran quantitat d'escoles: BONS AMICS, GERMANES BARTOMEU, GEM, ANXANETA, i d'altres. I la de l'ESCOLA DE FORMACIÓ PROFESSIONAL, que, per contra, va ocasionar la desaparició de l'ESCOLA d'ARTS i OFICIS...

Quant als espectacles, el nostre pa de cada dia, o de cada festa, era el cinema. També amb censura, total o parcial, o efectuada a través del doblatge. Amb casos ben curiosos que tothom ja coneix. Amb qualificacions morals o polítiques, a vegades ben ridícules. Exemple: *La Diligencia*, l'obra mestra de John Ford, va ser catalogada com a *No apta para menores*. Funcionava encara el Clavé, el senyorial teatre de ferradura de llarga història ciutadana, desaparegut estúpidament l'any 1973. Es feia teatre al mateix Clavé; de tant en tant, a Sala Cabañes, a part de les seves celebrades representacions de *La Passió* i, principalment, dels *Pastorets*, i al Monumental —avui afortunadament remodelat— alguna sarsuela, alguna revista, moderada naturalment. També funcionava el Borràs, l'antic Ateneu, fent també cinema i revista controlada.

MATARÓ
PERIODICO DEL MARESME
Conmemoración
Dos ilustres en la Diputación Provincial
PITA SANCHEZ a la Olimpíada
INSTANTANEAS

Primera pàgina del periòdic *MATARÓ*, núm. 2565, 30 de març de 1968

COMBAT
òrgan local del PSUC. Mataró
abril - maig 1976
nº37
25 ptes

Portada de *COMBAT*, òrgan local del PSUC. Núm. 37, abril-maig 1976.

L'aparició del Grup de Teatre XALOC, de la mà d'en Carles Maicas, significà una nova exigència, més moderna, meticulosa i experimentadora.

Aquest és un esquemàtic resum de les activitats que correntment en diem culturals, viscudes a la nostra ciutat durant el període de referència.

LA PIPA D'EN ROC

EL "CHOTIS" DELS TRASPASSOS

editorial

S'acaben els Papes

Primera plana de *LA PIPA D'EN ROC*, núm. 1, 10 d'octubre de 1978

S'ha treballat, és evident. La nostra no és pas una societat immobilista. Però també s'ha demostrat sovint que no solament la manca de les llibertats impedeix les realitzacions culturals. Es necessita un impuls més que ser lliure i civilitzat, tot i que aquestes arrels són imprescindibles. I no ens referim únicament a les condicions pressupostàries, que molts cops són el llast insuperable per *fer coses*, i que en més d'una ocasió ens han fet lamentar que la cultura sigui gairebé sempre el parent pobre. En esdevenir la societat democràtica, els ciutadans han esperat amb il.lusió una major col.laboració o atenció de les institucions vers les activitats culturals a portar a terme. Aquesta col.laboració ja hi ha estat —i potser això és bo— vers una total satisfacció de les aspiracions. S'ha de reconèixer que hi havia moltes mancances, algunes prioritàries (l'ensenyament, per exemple) i no es podia pas arribar a tot arreu. Però tampoc no es pot esperar amb els braços plegats que l'ajut vingui tothora de dalt.

Per això hem dit que amb llibertat i civilització no n'hi ha prou. I tenim exemples que ho demostren. Quan algú o alguna entitat hi posa el coll, s'ha avançat en temes ben diversos. No vull pas senyalar, però segur que trobaríeu referències a cada cantonada.

A partir de 1979 s'han fet moltes coses. Moltes. Però ara no és pas hora de parlar-ne. Si fa una altra nevada, qui sap?

Josep Fradera i Soler

A la taula rodona *Mataró, trenta anys de vida de la ciutat. 1962-1992*, Rafael Soler i Fonrodona, historiador, membre de l'Equip del Museu Arxiu de Santa Maria, parlà de l'església mataronina en aquells anys.

El treball que segueix incorpora la transcripció de la seva participació.

TRENTA ANYS DE LA VIDA DE L'ESGLÉSIA A MATARÓ (1962-1992)

L'any 1962 és conegut a Mataró com l'any de la nevada, les fotografies de l'exposició ens ho recorden. Es pot contemplar aquest any des de molts aspectes; fou l'any del triomf dels Beatles, l'any de la mort de la mítica Marylin, l'any del casament del rei Joan Carles i, més a prop de nosaltres, l'any de l'inici de la restauració de la capella dels Dolors.

En l'aspecte eclesial, un fet important marca profundament la vida de l'Església, el començament del Concili Vaticà II, convocat pel papa Joan XXIII, que tantes esperances va portar per al renovellament de la vida religiosa. El que ha passat en aquests trenta anys en la vida de l'església a Mataró, és el tema que em toca recordar en pocs minuts.

No disposem de dades estadístiques sobre el compliment dominical, de les diferències entre naixements i bateigs, o entre els casaments civils i canònics, en aquest període. Tampoc no tenim estudis sobre el creixement o la decadència de les diverses associacions i moviments apostòlics o sobre la influència que han tingut a la nostra ciutat les diferents tendències de la pastoral postconciliar presents al nostre bisbat i al nostre país.

Amb tot, aquests estudis només ens portarien a veure opcions o activitats externes, que no indicarien les actituds interiors dels fidels i d'aquells qui, havent-ho estat, s'han allunyat de l'Església. Per tant, no podent presentar un detall ben elaborat, ni un estudi sociològic complet, tractarem del que, aparentment, és el més destacat.

Sens dubte, un dels fets importants d'aquests anys és la reacció de l'església mataronina davant del fet del gran corrent immigratori, buscant la seva presència en els nous barris que s'anaven formant.

Semblava que ja s'havia trobat la solució en crear l'any 1955 la parròquia de Maria Auxiliadora, al barri de Cerdanyola, però el vertiginós creixement d'altres sectors farà que l'any 1965 es prengui una decisió més important, la creació conjunta de quatre noves parròquies.

La de la Mare de Déu de l'Esperança, erigida a Rocafonda, els Molins i Vista Alegre, recuperà el nom de l'antiga ermita, antecessora del convent dels Caputxins, situada on ara hi ha el cementiri. La parròquia de la Mare de Déu de Montserrat, al Pla d'En Boet, es constituí amb el títol d'una filial de Sant Josep, creada els anys quaranta a la Ronda i que tingué una vida força efímera. El títol de Montserrat fou una afirmació de catalanitat en aquells anys difícils. A Cirera es formà la Parròquia de la Sagrada Família. I a l'Havana i el Palau, la de Sant Simó, incorporant l'ermita del sant, que després construí l'església de Sant Pau al barri del Palau.

Aquestes quatre parròquies, la de Maria Auxiliadora a Cerdanyola i les de Santa Maria i de Sant Josep a la ciutat vella i l'eixample, són les set demarcacions parroquials existents actualment a Mataró. Darrerament, per atendre la gran extensió i densitat de la Parròquia de Maria Auxiliadora, s'han creat el Centre Pastoral de Sant Cugat a la part baixa de Cerdanyola, i l'església de Sant Joan Bosco a la Llàntia.

Explicar el desenvolupament de les noves parròquies, i les seves activitats pastorals i cíviques, requeriria un temps que no disposem. Cal destacar que, a més de les seves activitats religioses, aquestes parròquies han servit per crear consciència ciutadana i de barri i que varen fer una gran tasca social en les seves escoles i locals, acollint fins i

Mn. Joan Lluís González Haro, primer rector de la parròquia de Maria Auxiliadora, administrant el sagrament del Baptisme. Fotografia del llibre *El camí de les noves parròquies. 25 anys d'història a Mataró (1865-1990).* Mataró, 1990.

tot les activitats polítiques que en aquells anys no es podien fer en altres llocs; un exemple és la presentació de l'Assemblea de Catalunya, l'any 1971, a la parròquia de Montserrat.

El llibre *El camí de les noves parròquies, 25 anys d'història a Mataró. 1965-1990*, és un valuós testimoni, en el qual podem llegir que és *un llibre que commemora el moment en què la nostra església mataronina va quedar estructurada com ara està. I un llibre que vol alhora ser un estímul per mirar endavant.*

Fent un parèntesi, voldria donar una ràpida mirada a la nostra petita història, la d'aquest Museu Arxiu de Santa Maria. Ja hem assenyalat l'any 1962 com el de l'inici de la restauració de l'obra de Viladomat al conjunt dels Dolors, que continuà l'any 1969 amb la sala de Juntes, l'any 1973 amb l'altar i que finalitzà l'any 1978, quan s'inaugurà la restauració dels quadres grans de la capella i la seva il·luminació.

Abans, l'any 1970, morí el fundador del Museu Arxiu, l'historiador Lluís Ferrer i Clariana. L'any 1974, continuant la seva tasca, es formà l'equip que actualment treballa en aquesta institució.

Vull destacar que l'abril de 1978 naixien els *FULLS del Museu Arxiu*, publicació quadrimestral d'història local que avui ja ha arribat al número 44. L'any 1980 foren restaurats els dos quadres grans de la capella del Roser i des del 1981 disposem d'aquesta casa, adquirida per la parròquia de Santa Maria, per a estatge de la nostra institució. L'any 1982 fou restaurat el retaule barroc de Sant Nicolau i l'any 1984 l'entitat quedà constituïda com a Centre d'Estudis Locals de Mataró, amb la I Sessió d'Estudis Mataronins, sessions que han continuat anualment; aquesta taula forma part de la d'enguany. També anualment, amb el suport del Patronat Municipal de Cultura, s'edita el volum de les comunicacions presentades.

L'església de Maria Auxiliadora. Fotografia del llibre *El camí de les noves parròquies. 25 anys d'història a Mataró (1865-1990).* Mataró, 1990.

L'any 1986 es va publicar el llibre *Crònica del temps de guerra a Mataró. 1936-1939*, obra de Manel Salicrú, director d'aquesta institució, indispensable per al coneixement de la nostra història en aquella desgraciada època. Abans, l'any 1979, s'havia editat l'interessant estudi de Marià Ribas i Bertran i Maria Dolça Ribas i Roselló, *El Retaule Major de Santa Maria de Mataró i l'ampliació del temple*. L'any 1986 veié la restauració del campanar de Santa Maria i l'any següent, la neteja del retaule del Roser.

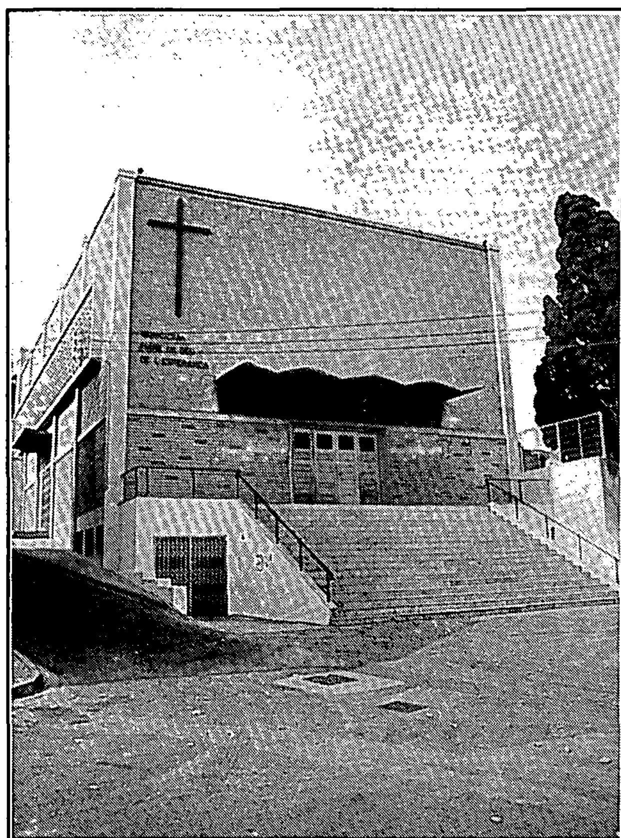
El fet d'haver de renovar totalment la teulada de la capella dels Dolors l'any 1988, propicià l'anomenat *Projecte Viladomat* que culminà amb l'exposició de l'obra del gran pintor català, feta conjuntament amb el Museu Comarcal del Maresme.

Tornant a la visió general de la vida religiosa a la nostra ciutat, cal fer notar el canvi important que començà en tenir coneixement del que representava el Concili. Els anys de després de la guerra de 1936-39 no representaren cap canvi en relació amb la pastoral d'abans de la guerra i en molts casos significaren un clar retrocés.

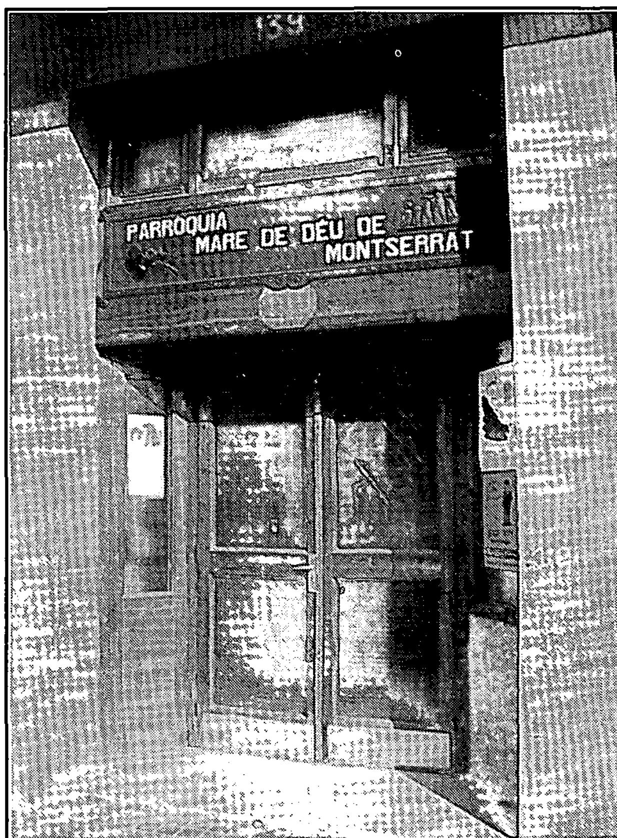
El fet d'anar aplicant les normes conciliars, especialment en la reforma de la litúrgia, representà una nova forma de presentar el ministeri dels preveres, amb més senzillesa, deixant de ser els rectors l'*autoridad eclesiástica*. Les celebracions es fan en català, i de cara al poble, i es suprimeixen els aranzels i les diferents maneres d'administrar els sagraments, segons les classes socials.

Té gran arrelament la celebració comunitària de la Penitència i és ben visible el poc ús que es fa dels confessionaris. Càritas prossegueix la seva tasca social, la Catequesi pren importància en les diverses parròquies i la joventut troba el seu lloc d'actuació en la JOBAC, fundada l'any 1986.

Malgrat tot, s'estén un cert desencís o contradicció entre les línies marcades pel Concili, oficialment adoptades per l'Església, i l'orientació pràctica que és imposada en molts punts de la vida de la mateixa Església. Buscant una integració, no aconseguida, dels immigrants, i basant-se en una pretesa pietat popular, han tornat a sortir al carrer una sèrie de processons de Setmana Santa, amb bandes de cornetes i tambors, marcant el pas de l'oca, amb

L'església de la Mare de Déu de l'Esperança.

Entrada de la parròquia de la Mare de Déu de Montserrat.

un estil que ja crèiem superat, fomentades per alguns rectors i religiosos, que han portat la perplexitat a molts fidels.

Per altra part, els Testimonis de Jehovà són cada vegada més presents entre la gent senzilla, ensenyen únicament la Bíblia, certament de forma simplista i esquemàtica, però sense imatges folklòriques ni *cofradías penitenciales*. Els catòlics, tot i tenir millors traductors i exegetes, no hem sabut portar la Paraula de Déu al poble.

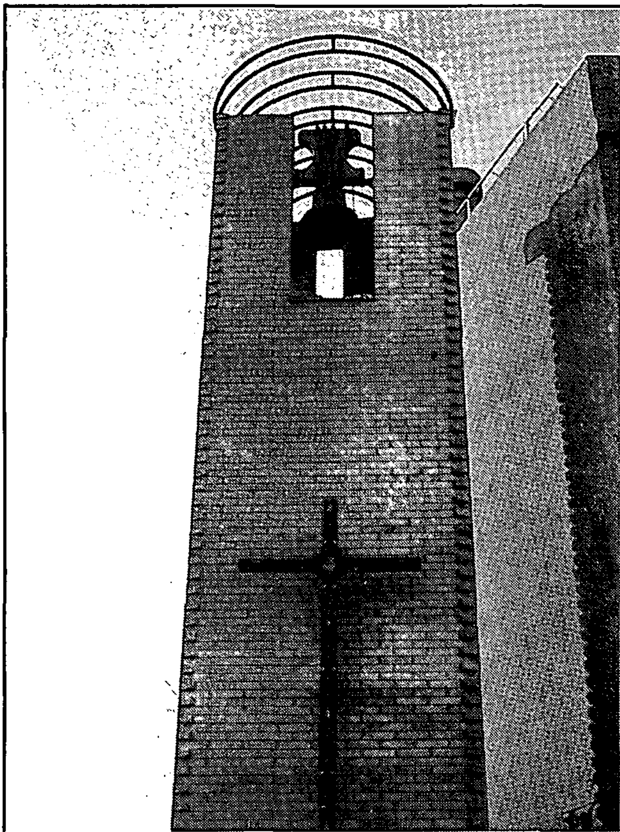
El postconcili o, com diu irònicament l'historiador Massot i Muntaner, el *post-postconcili*, ha anat covant una crisi profunda, de la qual alguns pensen que només en podran sortir amb un restauracionisme, que s'atribueix al papa Woytila. Sembla que els costi viure en una església ni perseguida, ni protegida, podríem dir normal, dins d'un estat no confessional, en el qual ha perdut el poder que tenia en altres èpoques.

Una sèrie de símptomes semblen confirmar els temors a una Església pobra i de servei; de nou es busca l'espectacularitat en detriment de la Litúrgia, com s'ha pogut veure la passada Setmana Santa, es desconfia de les Celebracions Comunitàries de la Penitència volent fer tornar els fidels al confessionari i s'incrementa el poder de la Jerarquia amb una nova organització de la diòcesi, feta per acostar el Bisbe als fidels, cosa que costa d'aconseguir. De fet, l'actual crisi religiosa és paral.lela a la crisi cultural i a la temuda crisi econòmica.

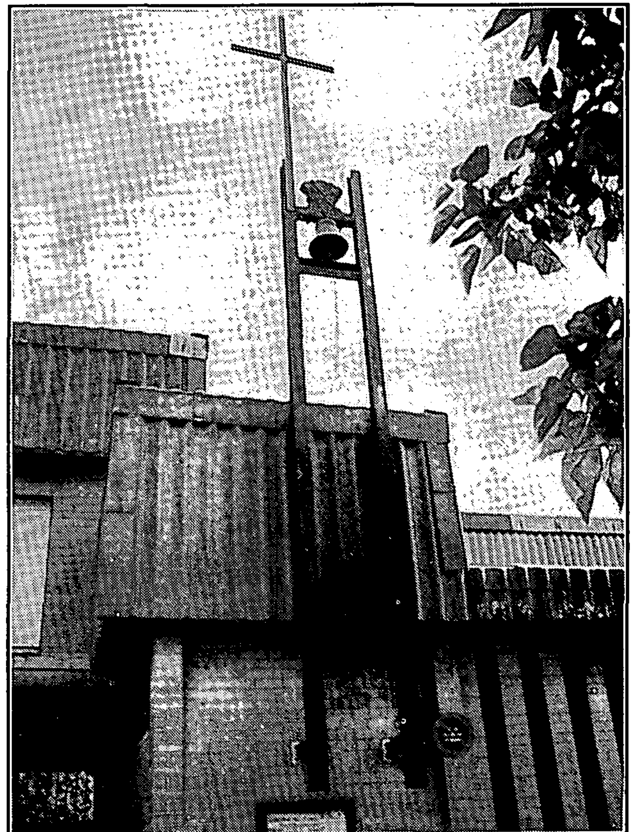
Per acabar, voldríem citar unes paraules del P. Evangelista Vilanova, que diu *deixeu-me referir a la crisi econòmica, que pot ser considerada com el detonant d'una crisi general de cultura (crisi de les ideologies, crisi ètica, crisi religiosa) i marca el final d'un període d'optimisme, de prosperitat, de confiança, d'horitzons.*

I tant la crisi econòmica com la crisi general de cultura no tenen sortida a la vista. D'aquí el perill del nihilisme. El ja esmentat desencís postconciliar té sens dubte la seva explicació específica, però cal situar-lo també en el marc d'aquest desinflament general: Si el concili ja ens sembla tan llunyà, és en part, perquè s'adreça a un món que no s'assembla gaire al nostre. La crisi, no l'havia prevista ningú: no és estrany que tampoc no l'hagués prevista el Concili.

Rafael Soler i Fonrodona

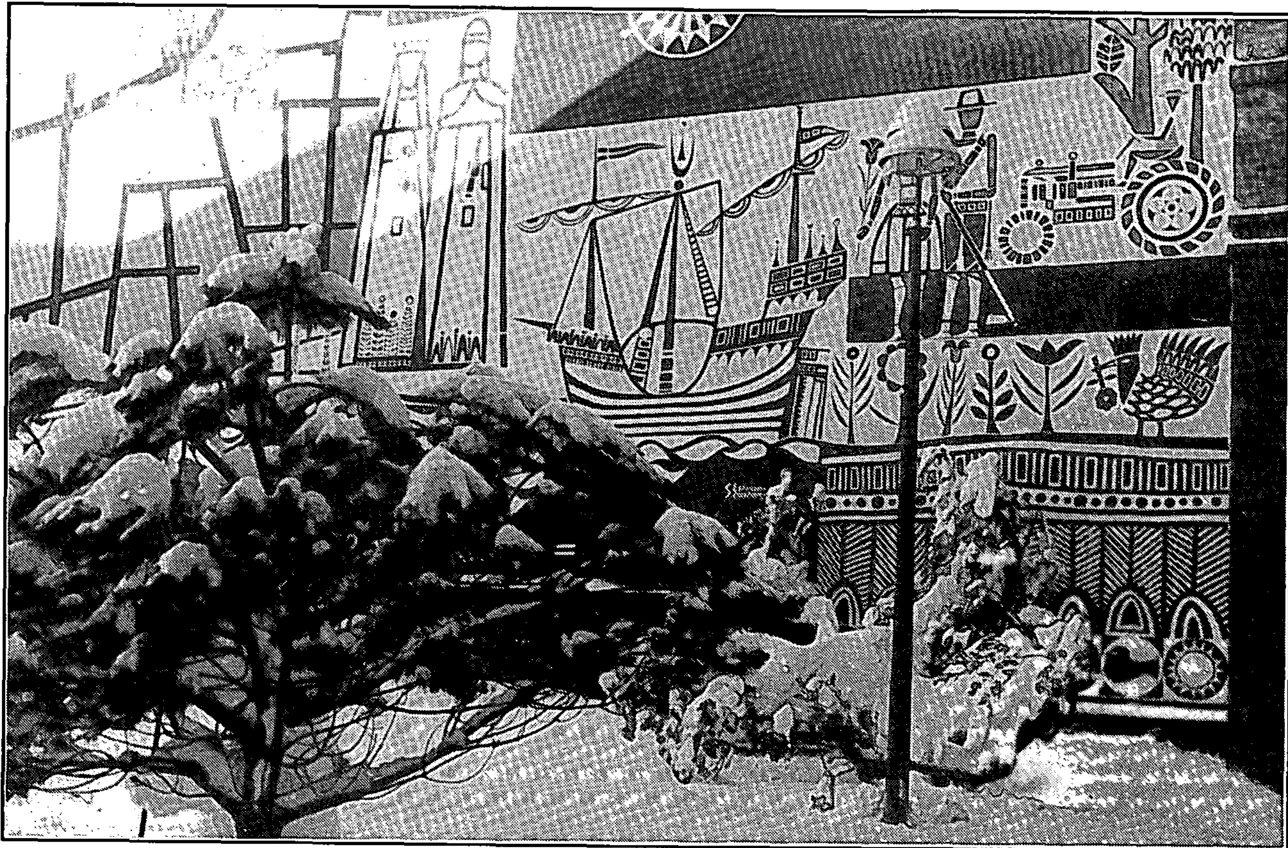

L'església de la Sagrada Família.

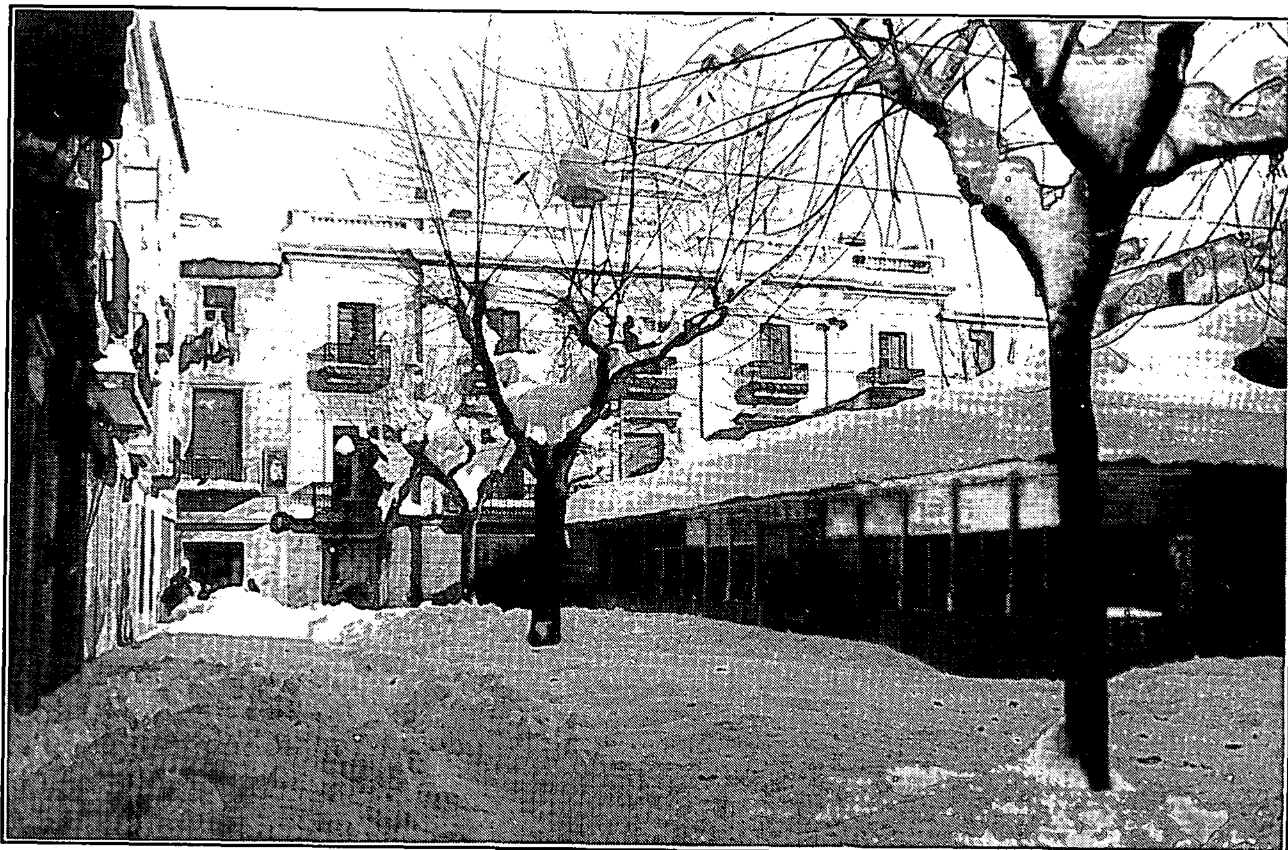
L'església de Sant Pau.

— DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA —

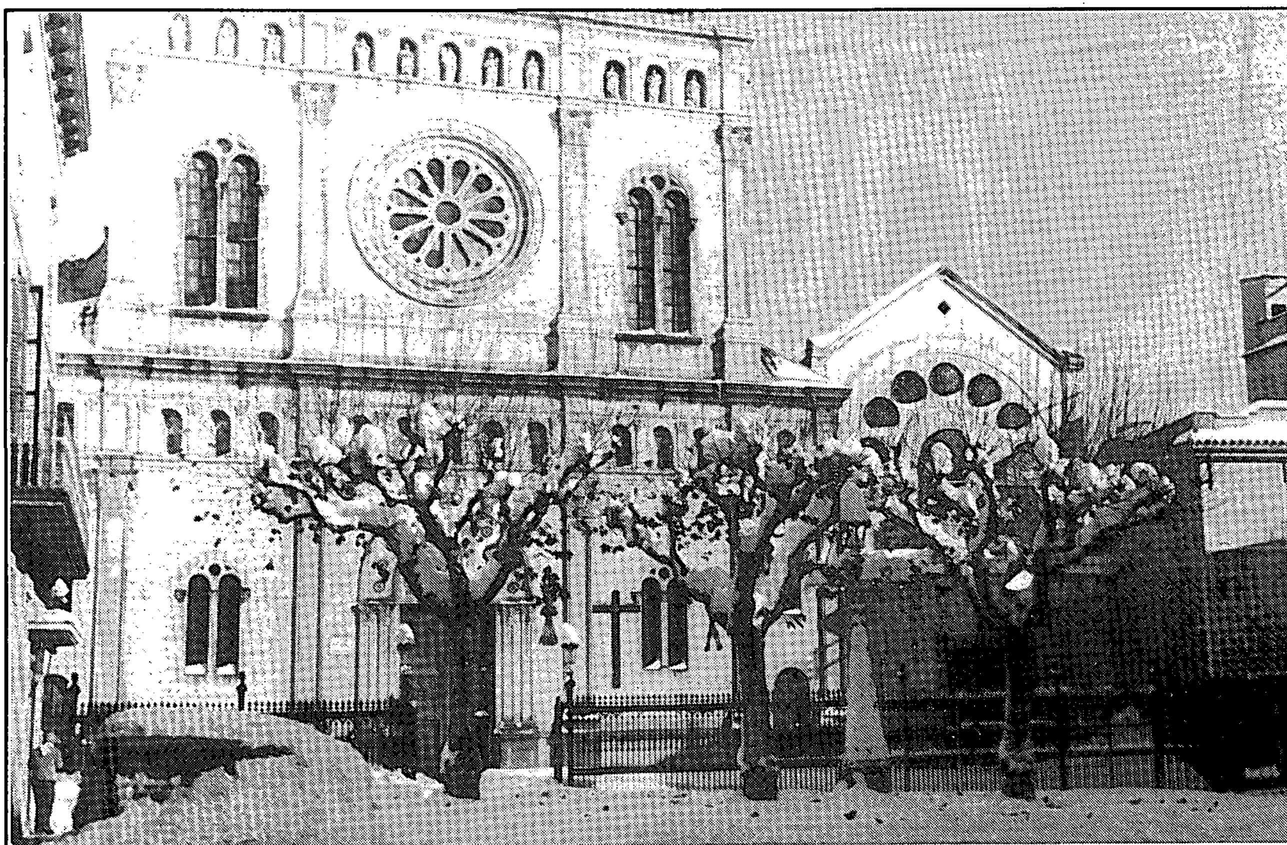
La nevada de 1962. La plaça «dels Ninots».

Fotografia d'Albert Mayol i Roca.
MASMM-Arxiu d'Imatges. Col.lecció germans Mayol i Roca.

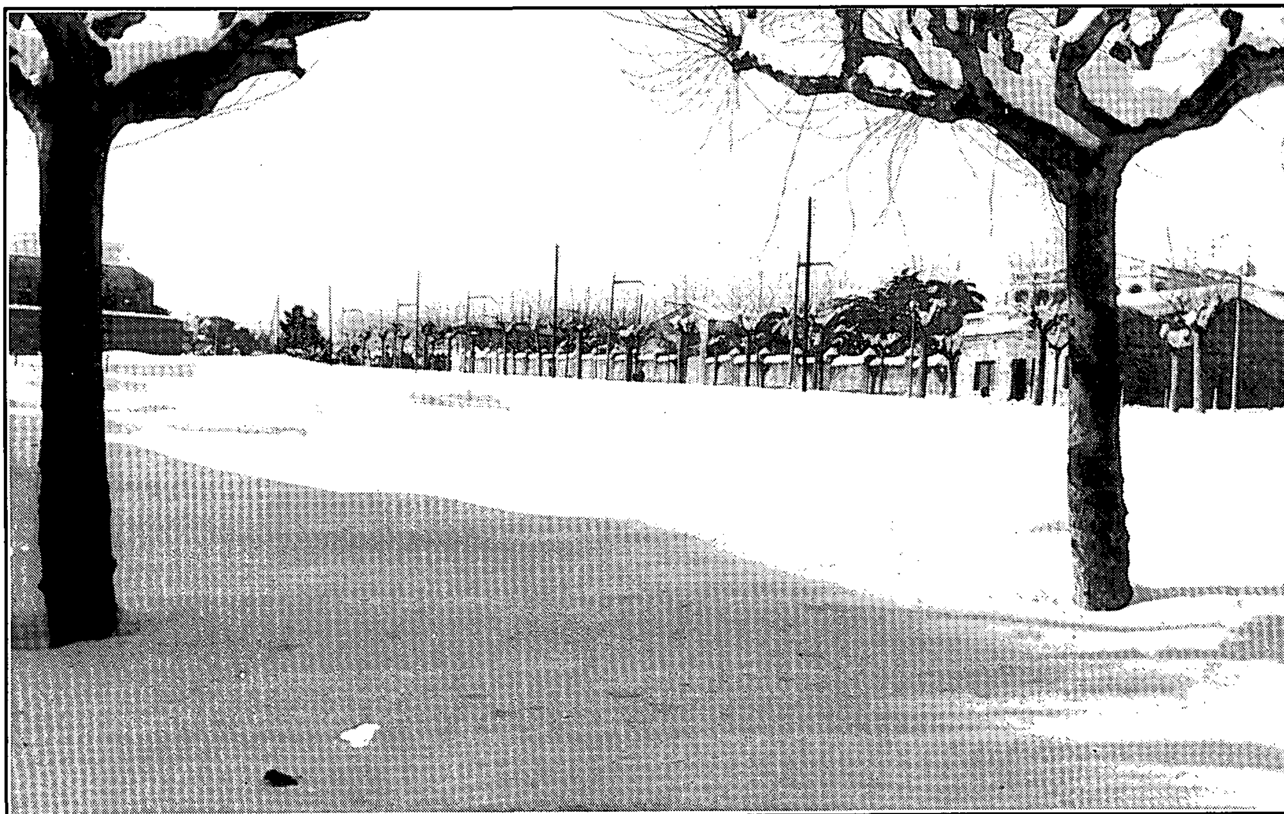
La nevada de 1962. La plaça Gran.

Fotografia d'Albert Mayol i Roca.
MASMM-Arxiu d'Imatges. Col.lecció germans Mayol i Roca.

La nevada de 1962. La plaça de Santa Maria.

Fotografia d'Albert Mayol i Roca.
MASMM-Arxiu d'Imatges. Col.lecció germans Mayol i Roca.

La nevada de 1962. Ronda d'Alfonso X El Sabio.
Al fons, a mà esquerra, les Caputxines, i
a mà dreta la tanca de la Fundació Cabanellas.

Fotografia d'Albert Mayol i Roca.
MASMM-Arxiu d'Imatges.
Col.lecció germans Mayol i Roca.

La nevada de 1962.
Les cases de l'Ajuntament a l'avinguda d'Amèrica, vistes des del passeig de Rocafonda.

Fotografia d'Albert Mayol i Roca.
MASMM-Arxiu d'Imatges.
Col.lecció germans Mayol i Roca.

La nevada de 1962. El carrer de Los Alamos.

Fotografia d'Albert Mayol i Roca.
MASMM-Arxiu d'Imatges. Col.lecció germans Mayol i Roca.

La nevada de 1962. La Riera. Fotografia d'Albert Mayol i Roca.
MASMM-Arxiu d'Imatges. Col.lecció germans Mayol i Roca.

La nevada de 1962. El Teatre Monumental Cinema. Fotografia d'Albert Mayol i Roca.
MASMM-Arxiu d'Imatges. Col.lecció germans Mayol i Roca.

Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró

amb la col.laboració del
Servei d'Arxius del Departament de Cultura
de la Generalitat de Catalunya